

Maahanmuuttaja toimintaterapeutin asiakkaana

Toimintaterapian
koulutusohjelma
toimintaterapeutti
Opinnäytetyö
6.4.2009

Sanna Ahola
Susanne Orjatsalo

Koulutusohjelma		Suuntautumisvaihtoehto	
Toimintaterapian koulutusohjelma		Toimintaterapia	
Tekijä/Tekijät			
Sanna Ahola ja Susanne Orjatsalo			
Työn nimi			
Maahanmuuttaja toimintaterapeutin asiakkaana			
Työn laji		Aika	Sivumäärä
Opinnäytetyö		6.4.2009	51 + 5 liitettä
TIIVISTELMÄ			
<p>Opinnäytetyömme on tutkielma Helsingin kaupungin sosiaaliviraston maahanmuuttoyksikölle. Työn tarkoituksena on selvittää, millainen on maahanmuuttaja toimintaterapeutin asiakkaana. Työn toisena tarkoituksena on selvittää millaisia tekijöitä toimintaterapeutin on huomioitava maahanmuuttaja-asiakkaan kanssa työskennellessä.</p> <p>Tutkimusaineiston keräsimme toimintaterapian kansainvälisistä julkaisuista ja toimintaterapian kirjallisuudesta. Käytimme aineiston keräämiseen toimintaterapian OTD-tietokantaa sekä kansainvälistä terveystieteiden OVID-tietokantaa. Tämän lisäksi haastattelimme kolmea suomalaista toimintaterapeuttia, joilla on kokemusta maahanmuuttajien kanssa työskentelystä. Artikkelien analysoimisessa käytimme tulkinnallisena viitekehysenä Opetusministeriön vuonna 2001 julkaisemia valtakunnallisia toimintaterapeuteille tarkoitettuja osaamisalueita, jotka kuvaavat valmistuvien toimintaterapeuttien ammatillista osaamista. Käyttämämme osaamisalueet olivat asiakaslähtöisyys, toiminnan analysointi ja terapeutin toiminnan valinta sekä toimintaterapiaprosessi.</p> <p>Tutkimusaineistossa korostetaan maahanmuuttaja-asiakkaan kulttuuritaustan merkitystä hänen arvoissa, tavoissa ja rooleissa. Asiakkaalle merkityksellisen toiminnan jatkaminen uudessa maassa on tärkeää asiakkaan hyvinvoinnin kannalta. Toimintaterapian tavoitteena on auttaa asiakasta löytämään omat kulttuuriset tapansa toimia uudessa ympäristössä sekä auttaa asiakasta etsimään uusia toimintatapoja yhteiskuntaan sopeutuessaan. Uudessa ympäristössä maahanmuuttaja kohtaa paljon muutoksia fyysisessä, sosiaalisessa, kulttuurisessa ja institutionaalisessa ympäristössä. Aineistossa käsitellään myös sitä, mitä kulttuurisesti pätevän toimintaterapeutin tulee ottaa huomioon maahanmuuttaja-asiakkaiden kanssa työskennellessä.</p> <p>Toimintaterapian avulla voidaan tukea maahanmuuttajan sopeutumista uuteen maahan auttamalla asiakasta selviytymään arjen haasteista, luomalla tukea antava ympäristö sekä edistämällä asiakkaan psyykkistä hyvinvointia. Toimintaterapian avulla voidaan auttaa asiakasta jatkamaan hänelle itselleen merkityksellistä elämää sen eri osa-alueilla myös uudessa elinympäristössä.</p>			
Avainsanat			
maahanmuuttaja, toimintaterapeutin osaamisalueet, kulttuurisesti pätevä toimintaterapeutti			

Degree Programme in Occupational Therapy		Degree Bachelor of Health Care
Author/Authors Sanna Ahola and Susanne Orjatsalo		
Title Immigrant as a Client of Occupational Therapist		
Type of Work Final Thesis	Date 6.4.2009	Pages 51 + 5 appendieces
<p>ABSTRACT</p> <p>This final thesis is a study for the Immigration Unit of Helsinki City Social Services Department. The aim of this study was to find out how occupational therapy has been used with immigrant clients internationally. The second aim of this study was to find out what kinds of issues an occupational therapist needs to consider when working with immigrants.</p> <p>We gathered research material from international publications and literature of occupational therapy. We gathered data from the occupational therapy database OTD and International Healthscience Database OVID. We also interviewed three Finnish occupational therapists who have been working with immigrant clients. Our framework for the analysis of our material was the description of competences of the occupational therapist published by the Finnish Ministry of Education in 2001. The description of competences describes fields of professional knowledge of graduated occupational students. Fields used in this study were client-centredness, occupation analysis and selecting therapeutic occupation and occupational therapy process.</p> <p>The data emphasized the impact of immigrant clients cultural background on his/hers values, habits and roles. Because of the wellbeing of a client, it was important to continue meaningful occupations in the new home country. The goal in occupational therapy was to help the client to find out his/hers own cultural ways performing in a new environment and to help the client find new tools for facilitating the adjustment process. In a new environment the immigrants met several environmental changes, including the physical, social, cultural and institutional environments. The data examined also explained a culturally competent occupational therapist should consider when working with immigrants.</p> <p>Occupational therapy can support immigrants to adjust into a new country by helping clients to cope with everyday challenges, by creating a supportive environment and by promoting the mental wellbeing of client. Occupational therapy can help the client to continue living a meaningful life in every sector of his/hers life.</p>		
Keywords immigrant, competences of the occupational therapist, culturally competent occupational therapist		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	HELSINGIN KAUPUNGIN SOSIAALIVIRASTON MAAHANMUUTTOYKSIKKÖ	5
2.1	Maahanmuuttoyksikön palvelut	5
2.2	Maahanmuuttoyksikön asiakkaat	6
3	TOIMINTATERAPEUTIN AMMATILLISET OSAAMISALUEET	8
3.1	Asiakaslähtöisyys	8
3.2	Toiminnan analysointi ja terapeuttisen toiminnan valinta	10
3.3	Toimintaterapiaprosessi	12
4	AINEISTON KERUU JA ANALYSOINTI	16
4.1	Kirjallisuuskatsaus	16
4.2	Haastattelut	19
5	MAAHANMUUTTAJA-ASIAKAS	21
5.1	Maahanmuuttajan sopeutumisprosessi	22
5.2	Traumatisoitunut maahanmuuttaja-asiakas	24
5.3	Perhesuhteet ja perhedynamiikka	25
5.4	Maahanmuuttajalapsi asiakkaana	25
5.5	Roolit ja niissä tapahtuvat muutokset	26
6	TOIMINNAN ANALYSOINTI JA TERAPEUTTISEN TOIMINNAN VALINTA	28
7	TOIMINTATERAPIAPROSESSI MAAHANMUUTTAJATYÖSSÄ	31
7.1	Terapiasuhteen luominen ja ylläpitäminen	31
7.2	Toimintaterapian tavoitteiden asettaminen	32
7.3	Toimintaterapian toteutus	33
7.4	Ympäristön arviointi ja muutokset ympäristön eri osa-alueissa	34
7.5	Ryhmämuotoinen toimintaterapiaprosessi maahanmuuttajatyössä	35
8	TOIMINTATERAPIAN MAHDOLLISUUDET MAAHANMUUTTAJATYÖSSÄ	37
8.1	Millainen on kulttuurisesti pätevä toimintaterapeutti	37
8.2	Toimintaterapian teorioiden soveltuvuus maahanmuuttajatyössä	38
8.3	Maahanmuuttaja toimintaterapeutin asiakkaana	40
9	POHDINTA	42
	LÄHTEET	47
	LIITTEET Kirjallisen aineiston artikkelitaulukko Esimerkki analyysitaulukosta Haastattelurunko Minna Turunen ja Anne-Mari Luukko-Harju Haastattelurunko Anne Messula	

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme on tutkielma Helsingin kaupungin sosiaaliviraston maahanmuuttoyksikölle. Työn tarkoituksena on selvittää, millainen on maahanmuuttaja toimintaterapeutin asiakkaana. Etsimme toimintaterapian kansainvälisistä julkaisuista ja toimintaterapian kirjallisuudesta maahanmuuttajia koskevia artikkeleita, joista etsimme tietoa tutkimuskysymyksiimme. Lisäksi haastattelimme kolmea suomalaista toimintaterapeuttia, joilla on kokemusta maahanmuuttaja-asiakkaista. Kaksi haastateltavista toimii lasten toimintaterapeutteina ja yksi aikuispsykiatrisen toimintaterapian puolella. Työn toisena tarkoituksena on selvittää, millaisia tekijöitä toimintaterapeutin on huomioitava maahanmuuttaja-asiakkaan kanssa työskennellessä ja millaisia valmiuksia toimintaterapeutilla tulisi tällaisessa tilanteessa olla.

Tutkielmamme aihe on hyvin ajankohtainen, sillä Suomen maahanmuuttopolitiikka on saanut viimeisen puolen vuoden aikana paljon huomiota osakseen. Hallitus antoi loka-kuussa 2008 kotoutumisselonteon, jossa todettiin, että maahanmuutto on lisääntynyt ja monipuolistunut esimerkiksi työvoiman maahanmuuton myötä. Kotoutumisselonteossa maahanmuuttajien kotoutumisen laaja-alaisen edistämisen katsottiin olevan merkittävä haaste koko väestölle tarkoitettulle palvelujärjestelmälle. (Sisäasiainministeriön tiedotteet 2008.)

Sisäasiainministeriö asetti Pentti Arajärven maahanmuuttajien työllistymisesteitä ja tuloloukkuja koskevan selvityshankkeen vetäjäksi toukokuussa 2008 (Sisäasiainministeriö 2009: 1). Arajärvi jätti raportin 29.1.2009 maahanmuutto- ja Eurooppa-ministeri Astrid Thorsille. Raportissa Arajärvi esittää muun muassa, että kaikille maahanmuuttajille pitäisi vastaisuudessa laatia yksilöllisesti suunnitellut kotouttamissuunnitelmat. Kotouttamista tulisi Arajärven mukaan nopeuttaa, eikä siinä saisi olla pitkiä taukoja. Lyhytkin työllistyminen edistäisi hänen mukaansa maahanmuuttajan kotoutumista. Arajärven mukaan myös maahanmuuttoon kohdistetut voimavarat ovat tällä hetkellä liian vähäiset. (YLE uutiset 2009a.) Astrid Thors on esittänyt hallitukselle tammikuussa 2009 lisärahantarvetta muun muassa maahanmuuttoviranomaisille. Hallitus päättää ministerin esityksestä suunnitelmien mukaan tammikuun 2009 loppuun mennessä. Lisärahan tarve on suuri, sillä tammikuussa on Suomeen tulossa 500 uutta turvapaikanhakijaa. Viime vuonna Suomeen tuli 4000 turvapaikanhakijaa. (YLE uutiset 2009b.)

Suomen toimintaterapeuttiliitossa on myös huomioitu Suomen väestörakenteen muutos. Erilaisista kulttuureista tulevien asiakkaiden toimintatapojen ymmärtäminen ja asiakaslähtöinen arkielämän asiantuntijuus tuovat monikulttuurisuuden lisääntyessä monia uusia haasteita myös toimintaterapialle. (Joutsivuo 2005: 202.)

Suomessa on tehty jonkin verran toimintaterapian opinnäytetöitä liittyen eri-ikäisiin maahanmuuttajiin. Jyväskylän ammattikorkeakoulussa Tiina Laitinen ja Soila-Maria Pöntinen (2006) ovat tehneet opinnäytetyön Luova ryhmätoiminta maahanmuuttajanaisten kotoutumisen tukena, jossa tavoitteena oli saada kokemuksia luovan toiminnan käytöstä osana kotoutumistoimintaa. Opinnäytetyössään he totesivat luovien ryhmätoimintojen tarjoavan maahanmuuttajanaistille vertaistukea ja luovien toimintojen tukevan sanatonta viestintää rajallisesti suomea puhuvilla ryhmäläisillä. Tekijät pitivät luovan toiminnan ryhmää hyvänä menetelmänä kotoutumisessa. (Laitinen – Pöntinen 2006: 2.)

Heli Mustamaa ja Kati Pölkki (2006) tekivät Jyväskylän ammattikorkeakoulussa opinnäytetyön ikääntyneiden monikulttuurisesta ryhmätoiminnasta. Heidän opinnäytetyönsä tavoitteena oli mahdollistaa ikääntyneiden maahanmuuttajien ja suomalaisten senioreiden vuorovaikutus. Opinnäytetyössä todettiin, että ryhmä edesauttoi sosiaalisen vuorovaikutuksen syntymistä. Opinnäytetyön tekijöiden mielestä tällaisella ryhmällä voisi olla merkitystä monipuolisia vanhuspalveluita järjestettäessä. (Mustamaa – Pölkki 2006: 54.)

Helsingin ammattikorkeakoulu Stadiassa Reetta Forssten ja Ritva Korvensivu (2007) ovat tehneet opinnäytetyön kaverivuorovaikutuksesta monikulttuurisessa lasten toimintaterapiaryhmässä. He tulivat opinnäytetyössään siihen tulokseen, että sopiviksi muokatut luovat toiminnot ja leikit voivat edistää kaverivuorovaikutusta monikulttuurisessa lapsiryhmässä. (Forssten – Korvensivu 2007: 33.)

Työelämän yhteistyötahomme on Helsingin kaupungin sosiaaliviraston maahanmuuttoyksikkö. Yhteistyömme maahanmuuttoyksikön kanssa alkoi yhteydenotostamme maahanmuuttoyksikön terveydenhuollon konsultti Päivi Sundelliin. Kerroimme hänelle mielenkiinnostamme maahanmuuttajatyöhön ja halustamme selvittää miten toimintaterapialla voidaan tukea pakolaisten selviytymistä uudessa kotimaassa. Päätimme ottaa yhteyttä maahanmuuttoyksikköön, sillä se on pakolaisille palveluja tarjoava organisaatio. Kävimme neuvotteluja opinnäytetyömme suunnitelmavaiheessa maahanmuuttaja-

palvelujen päällikön Sari Kariston ja Päivi Sundellin kanssa. Sari Karisto ehdotti meille tutkielman tekoa siitä, millaista on toimintaterapia maahanmuuttajatyössä. Maahanmuuttoyksikön toiveena on saada tietoa toimintaterapeutin ammatillisesta osaamisesta ja siitä, minkälaisiin maahanmuuttajien haasteisiin toimintaterapialla on haettu tukea muualla maailmassa ja Suomessa. Yhteistyöhömmme kuuluu myös Sari Kariston ja Päivi Sundellin tarjoama ohjaus ja palaute raportin kirjoittamisprosessin aikana. Opinnäytetyöemme tulosten julkistaminen tapahtuu maahanmuuttoyksikön henkilökunnan kokouksessa 12.5.2009.

Työssämme käytämme *maahanmuuttaja*-käsitettä yleiskäsitteenä kuvaamaan eri tavalla Suomeen tulleita ulkomaalaisia. Maahanmuuttajaksi kutsutaan henkilöä, joka tulee maahan tarkoituksenaan asua pysyvästi maassa, mutta joka ei ole Suomen kansalainen. Maahanmuuttaja-käsite kuvaa kaikkia maahan muuttaneita henkilöitä, kuten pakolaisia, turvapaikanhakijoita, siirtolaisia ja paluumuuttajia. (Ahaa! Avaimia monikulttuuriseen kohtaamiseen 2006.) YK:n pakolaissopimuksen mukaan *pakolaiseksi* kutsutaan ihmistä, joka on kotimaansa ulkopuolella ja jolla on perusteltua aihetta pelätä joutuvansa kotimaassaan vainotuksi rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen johdosta, eikä hänellä ole mahdollisuutta saada suojelua omassa maassaan. Vainon tai uhan täytyy olla henkilökohtaista. Käytännössä on kuitenkin muitakin tekijöitä, joiden takia ihmiset pakenevat kotimaastaan. Tällaisia ovat esimerkiksi luonnonkatastrofit, nälkä ja köyhyys. *Turvapaikanhakija* pyytää oleskeluoikeutta ja suojaa muusta kuin koti- tai oleskelumaastaan jättämällä turvapaikkahakemuksen. Turvapaikanhakijan pakolaisuus todetaan vasta hänen turvapaikkahakemukseensa annetussa päätöksessä. (Vartiainen – Ora 1996: 11–12, 36.)

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, millainen on maahanmuuttaja toimintaterapeutin asiakkaana sekä millaisia tekijöitä toimintaterapeutin on huomioitava maahanmuuttaja-asiakkaan kanssa työskennellessä. Etsimme vastauksia kysymykseemme kappaleessa kolme esittelemiemme toimintaterapeutin ammatillisten osaamisalueiden kautta.

Asiakaslähtöisyyden osaamisalueesta selvitämme artikkelien ja haastattelujen avulla, millaisia tekijöitä on huomioitava asiakaslähtöisessä työskentelyssä maahanmuuttajien kanssa. Selvitämme, mitä erityispiirteitä maahanmuuttajalla on toimintaterapeutin asi-

akkaana erilaisen kulttuuritaustan vuoksi ja miten maahanmuutto on vaikuttanut asiakkaan elämään.

Toiminnan analysoinnin ja terapeuttisen toiminnan osaamisalueesta selvitämme, mitä toimintaterapeutin tulee huomioida maahanmuuttaja-asiakkaan toimintaa analysoitaessa. Selvitämme, mihin terapeuttisen toiminnan valinnassa on syytä kiinnittää huomiota ja millaiset toiminnot tai toimintatavat helpottavat ja vaikeuttavat maahanmuuttajan sopeutumista uuteen maahan.

Toimintaterapiaprosessin osaamisalueesta tarkastelemme, miten asiakkaan ympäristö muuttuu maahanmuuton myötä ja millainen toimintaterapiaprosessi on maahanmuuttajatyössä. Etsimme artikkeleista myös kirjoittajien kokemuksia toimintaterapian mallien ja viitekehysten soveltuvuudesta ei-länsimaisen asiakkaan toimintaterapiaprosessissa.

2 HELSINGIN KAUPUNGIN SOSIAALIVIRASTON MAAHANMUUTTOYKSIKÖ

Työelämäyhteistyökumppanimme on Helsingin kaupungin sosiaaliviraston maahanmuuttoyksikkö. Yhteyshenkilöinä ovat maahanmuuttajapalvelujen päällikkö Sari Karisto ja terveydenhuollon konsultti Päivi Sundell. Helsingin kaupungin sosiaalivirastoon kuuluva maahanmuuttoyksikkö toimii asiantuntijana maahanmuuttajien kotoutumiseen liittyvissä kysymyksissä. *Kotoutumisella* tarkoitetaan maahanmuuttajan yksilöllistä kehitystä, jonka tavoitteena on työelämään ja yhteiskuntaan osallistuminen, kuitenkin maahanmuuttajan oman kielen ja kulttuurin säilyttäen (Ahaa! Avaimia monikulttuuriin kohtaamiseen 2006). Maahanmuuttoyksikön päätehtävänä on järjestää Helsinkiin pysyvästi asettuneille pakolaisille kotoutumista tukevia palveluja sekä ohjata heidän kotoutumistaan (Helsinkiiläisen sosiaalipalvelut 2006).

Saadaksemme tietoa maahanmuuttoyksikön toiminnasta, sen palveluista ja asiakkaista haastattelimme maahanmuuttoyksikön terveydenhuollon konsultti Päivi Sundellia ja johtavaa sosiaalityöntekijää Eija Piiparista. Haastatteluja varten anoimme ja saimme tutkimusluvan Helsingin kaupungin sosiaalivirastolta.

2.1 Maahanmuuttoyksikön palvelut

Maahanmuuttoyksikkö vastaa pakolaisten alkuvaiheen vastaanotosta eli kolmesta ensimmäisestä vuodesta siitä, kun pakolainen on kirjattu ensimmäisen kerran väestörekisteriin. Tämän ajan he ovat maahanmuuttoyksikön asiakkaina. Maahanmuuttoyksikössä työskentelee sosiaalityöntekijöitä, sosiaaliohjaajia, ohjaajia ja psykologi. Kotoutumisen alkuvaiheen tavoitteena on luoda pakolaisille samanlaiset edellytykset toimia kuntalaisina kuin valtaväestölläkin. Käytännössä se tarkoittaa suomen kielen opiskelemista, psyykkisen hyvinvoinnin tukemista, informaation tarjoamista suomalaisesta yhteiskunnasta ja kansalaistaitojen opettamista. (Piiparinen 2009.)

Kotoutumisen lisäksi maahanmuuttoyksikkö hoitaa asiakkaiden toimeentulotukiasiat. Asiakkuuden alussa asiakas tapaa työntekijöitä yleensä tiheämmin. Asiakkaan yksilöllisestä sopeutumisesta riippuu, kuinka usein ja kuinka kauan tapaamisia on. Maahanmuuttoyksikössä on ajoittain psykologin ohjaamia ryhmiä, esimerkiksi lapsille tai miehille suunnattuja ryhmiä. Ikääntyvien kotoutumiskursseja on pidetty yhteistyössä Kinaporin palvelukeskuksen kanssa. Maahanmuuttoyksikkö pyrkii kehittämään asiakkaille

suunnattua vertais- ym. ryhmätoimintaa yhteistyössä eri järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa. (Piiparinen – Sundell 2009.)

Maahanmuuttoyksikkö on jaettu lapsiperheisiin ja aikuisiin. Lasten tiimissä kaikille asiakkaille tehdään perhekartoitus, jossa on tarkoitus miettiä perheen tilannetta, historiaa ja voimavaroja, ja siinä käydään läpi lasten tilannetta. Psykkisesti oireilevat lapset saavat lisäksi muita psykologin palveluita. Asiakkaita ohjataan tarvittaessa mielenterveyspalveluihin, Kidutettujen kuntoutuskeskukseen sekä SOS-keskukseen. Asiakkaat saavat terveyspalvelut omien asuinalueidensa terveysasemilta kuten muutkin helsinkiläiset. Kolmen vuoden jälkeen, jos asiakkailla on toimeentulotuen tarvetta, he siirtyvät maahanmuuttoyksikön asiakkuudesta oman asuinalueen sosiaaliasemalle. Palvelut maahanmuuttoyksikössä ja muissa tahoissa ovat asiakkaille maksuttomia. (Piiparinen 2009.)

Maahanmuuttoyksikön asiakasmäärät ovat kohtuullisen suuria, joten yhteistyötä järjestöjen kanssa pyritään kehittämään entistä enemmän tulevaisuudessa. Järjestöjen mukaantulo voisi tarjota lisätukea asiakkaiden kotoutumisprosessiin. Maahanmuuttoyksikkö on tällä hetkellä kartoittamassa tilannetta järjestöjen osalta. Kehittämistyötä tehdään myös asiakkaan sujuvan siirtymisen varmistamiseksi alueellisten palvelujen piiriin. (Sundell 2009.)

2.2 Maahanmuuttoyksikön asiakkaat

Pakolaiset tulevat maahanmuuttoyksikön asiakkaiksi useimmiten Helsingin ja Metsälän vastaanottokeskuksesta turvapaikkaprosessin jälkeen, toisista kunnista muuttaen tai perheenyhdistämishojelman kautta. Maahanmuuttoyksikön asiakkaissa on myös yksittäisiä kiintiöpakolaisia, joita ovat muun muassa hätätapaukset, joille YK:n pakolaisjärjestö UNHCR on pyytännyt Suomelta paikkaa. (Maahanmuuttoyksikkö 2006.)

Maahanmuuttoyksikön johtava sosiaalityöntekijä Eija Piiparinen kertoi laskeneensa tammikuun 2009 alussa, että maahanmuuttoyksiköllä on tällä hetkellä asiakkaita 39 eri maasta. Suurimmat asiakasryhmät tulevat Somaliasta, Irakista, Iranista ja Afganistanista. Monet tulevat sotaa käyvistä maista, jossa he ovat kohdanneet paljon väkivaltaa ja yhteiskunta on ollut kaaostilanteessa jo pitkään. (Piiparinen 2009.) Terveystieteiden konsultti Päivi Sundellin (2009) mukaan asiakkaiden taustat ovat hyvin erilaisia ja yksilöllisiä. Osa pakolaisista tulee maaseudulta ja osa kaupungista. Tulijoiden koulutaustat

vaihtelevat suuresti, osa on korkeasti koulutettuja ja osa on luku- ja kirjoitustaidottomia. (Sundell 2009.)

Suurin osa pakolaisista tulee Suomeen yksin. Pakolaiselle Suomeen muuttaminen on valtava elämänmuutos. Useimmat ovat joutuneet jättämään läheisensä kotimaahan, ja huoli heistä on suuri. Asiakkaat kokevat Suomeen tullessaan myös paljon muutoksia yhteiskunnan normeissa sekä sosiaalisessa statuksessaan että rooleissaan. Eija Piiparisen (2009) mukaan demokratian käsite voi olla monelle pakolaiselle vieras. Suomi on yksilökeskeinen yhteiskunta, kun taas pakolaisista monet tulevat kollektiivisista yhteisöistä, missä suvun ja yhteisön merkitys on suuri. Monet nuorista miehistä eivät ole esimerkiksi koskaan asuneet yksin. Hakiessaan kontaktia muihin ihmisiin he ovat saattaneet mennä soittamaan tuntemattoman naapurinsa ovikelloa ja pyytämään teelle. Naapurin kieltäytyessä pakolainen on voinut kokea sen henkilökohtaisena loukkauksena. He eivät tiedä, että Suomessa ei ole tapana mennä kysymään vierasta naapuria kylään. (Piiparinen 2009.)

Asiakkaiden kotimaassa terveydenhuolto on voinut olla varsin puutteellista, eivätkä he ole välttämättä saaneet kotimaassaan minkäänlaista terveydenhuollon palvelua. Suomeen tullessaan heillä on saattanut olla sellaisia sairauksia, joita Suomessa ei laajemmin ole viime vuosina esiintynyt, kuten loisia ja tuberkuloosia. Jotkut asiakkaat ovat myös voineet vammautua sodassa ja esimerkiksi menettäneet jalkansa tai näkönsä. (Sundell 2009.)

3 TOIMINTATERAPEUTIN AMMATILLISET OSAAMISALUEET

Toimintaterapia on kuntoutusta, jonka perustana on yhteistyö toimintaterapeutin ja asiakkaan välillä. Toimintaterapeutit ovat kiinnostuneita asiakkaan toimintakyvystä sekä siihen vaikuttavista tekijöistä. Toimintaterapeutit tukevat asiakkaan toimintamahdollisuuksia niillä päivittäisen elämän toimintojen alueilla, jotka asiakas itse kokee tärkeiksi. Toimintaterapeutit voivat vaikuttaa myös laajemmin yhteiskunnan tuottamien palvelujen ja ympäristöllisten olosuhteiden kehittämässä. (Holma 2003: 7–8.) Toimintaterapiassa asiakkaan kuntoutustarvetta tarkastellaan asiakkaan omassa elinympäristössä. Uusia ratkaisuja asiakkaan tilanteeseen haetaan asiakkaan ja lähiyhteisöjen voimavaroista sekä ympäristön ja elinolojen muutostarpeesta. Toimintaterapeutin työ sisältää asiakastyön lisäksi myös työskentelyä moniammatillisissa työryhmissä. (Opetusministeriö 2006: 98–99.)

Toimintaterapeutin ammatilliset osaamisalueet on kuvattu Opetusministeriön julkaisussa: Ammattikorkeakoulusta terveydenhuoltoon. Toimintaterapeutin osaamisalueiden laatimiseen on osallistunut sekä toimintaterapia-alan klinikoita että opettajia. Toimintaterapeutin osaamisalueet ovat *asiakaslähtöisyys, toiminnan analysointi ja terapeutin toiminnan valinta, toimintaterapiaprosessi* sekä *tutkimus- ja kehittämistyö*. (Opetusministeriö 2006: 11, 99.) Seuraavaksi kuvaamme kolmea toimintaterapian osaamisaluetta, jotka ovat työmme kannalta keskeisiä.

3.1 Asiakaslähtöisyys

Asiakaslähtöisyyden määrittelyssä voidaan käyttää monia eri viitekehyksiä, mutta keskeiset asiat ovat samoja kaikissa viitekehyksissä. Asiakaslähtöisyydessä kunnioitetaan asiakasta ja hänen perhettään sekä heidän tekemiään valintoja. Asiakkailta ja perheiltä on päävastuu päätösten tekemisestä liittyen heidän omiin päivittäisiin toimintoihinsa sekä toimintaterapiapalveluihin. (Law – Mills 1998: 8–15.) Työskennellessä perheen kanssa toimintaterapeutin tulee ymmärtää perheen ainutkertaisuus ja olla herkkä heidän tärkeysjärjestyksilleen, tarpeilleen ja vastuisiinsa liittyviin asioihin. Toimintaterapeutti tarvitsee tietoa perheen kulttuurista, kasvatuseriaatteista, arvoista ja uskonnollisesta taustasta, koska ne kaikki yhdessä vaikuttavat terapisuhteeseen ja toimintaterapiainterventioihin. (Ringby – Huggins 2003: 170.)

Asiakaslähtöisesti työskentelevä toimintaterapeutti tukee asiakasta ilmaisemaan omia tarpeitaan ja toimintakykyynsä liittyviä ongelmia sekä mahdollistaa asiakkaalle päätöksenteon antamalla hänelle riittävästi tietoa häntä koskevissa asioissa. Toimintaterapeutin tulee käyttää sellaista kieltä, että asiakas ymmärtää häntä. Toimintaterapeutti tukee asiakasta työskentelemään tulevaisuuteen suunnaten, jotta asiakas selviytyy arkipäivän toiminnoista. Asiakaslähtöisessä toimintaterapiassa asiakkaan eri toimintaympäristöt ja roolit ovat keskeisessä asemassa liittyen hänen elämiseensä, työskentelyynsä ja leikkiinsä. (Law – Mills 1998: 8–15.)

Toimintaterapiassa asiakas on aktiivinen osapuoli, joka itse määrittelee omat tavoitteensa yhdessä toimintaterapeutin kanssa. Toimintaterapeutti ei tee päätöksiä asiakkaan puolesta tai anna valmiita vastauksia asiakkaan ongelmiin. Asiakkaan ja toimintaterapeutin yhteistyössä päämääränä on asiakkaan itse kokema ja määrittelemä hyvinvointi ja elämän laatu. Toimintaterapeutin tulee arvostaa asiakkaan erilaista kulttuuritaustaa ja hänen tulee ymmärtää kulttuurisen monimuotoisuuden vaikutusta terapeutin vuorovaikutussuhteeseen. (Opetusministeriö 200: 100.)

Osana asiakaslähtöisyyttä tulee ymmärtää tarkemmin mitä käsite *asiakas* tarkoittaa. Toimintaterapiassa asiakkaaksi voidaan luokitella yksilön lisäksi myös yritys, ryhmä tai yhteisö (Fearing – Clark – Stanton 1998: 67). Varsinkin maahanmuuttajien kanssa työskennellessään ja kohdatessaan vieraita kulttuureja, toimintaterapeutti voi kohdata erilaisia ajattelutapoja toimintaterapian asiakkaaseen liittyen. Barry Trentham ja Lynn Cockburn (2007) kokevat termin asiakas (*client*) käytön ongelmalliseksi puhuttaessa terapeutin ja asiakkaan välisestä kumppanuussuhteesta, sillä se saatetaan ymmärtää länsimaiseen bisnessuhteeseen liittyväksi termiksi. Länsimainen ajattelutapa saattaa estää toimintaterapeutin näkemästä asiakaslähtöisesti esimerkiksi aasialaisesta kulttuurista tulevaa asiakasta. Länsimaisessa toimintaterapiassa asiakasta lähestytään useimmiten yksilön toimintakyvyn kannalta, kun taas monissa aasialaisissa kulttuureissa yksilö on osa suurempaa kokonaisuutta. Aasialaisessa kulttuurissa asiakkaana voi olla perhe tai yhteisö, eli yksilöä koskevat päätökset koskevat samalla myös koko yhteisöä. Tästä syystä käsitettä asiakas on laajennettu koskettamaan yksilön lisäksi myös ryhmää tai yhteisöä. (Trentham – Cockburn 2007: 441.)

Toimintaterapiassa asiakkaan spirituaalisuus huomioidaan osana yksilön kokonaisuutta. Kanadan toiminnallisen suoriutumisen mallissa, joka kuvaa ihmisen toimintaan vaikut-

tavia tekijöitä, spirituaalisuus on asetettu ihmisen keskeiseksi ytimeksi, joka kuvaa yksilön perusolemusta. Se kuvaa yksilön perimmäisiä arvoja ja luontaisia uskomuksia, jotka vaikuttavat, ohjaavat ja antavat merkityksen ihmisen jokapäiväiselle toiminnalle. (Law – Polatajko – Baptiste – Townsend 2002: 42–43.) Anita Unruhin, Joan Versnelin ja Natasha Kerrin (2004) mukaan spirituaalisuudella voi olla uskonnollisia, maallisia tai pyhiä ulottuvuuksia. Jokainen ihminen kokee spirituaalisuuden omalla yksilöllisellä tavallaan ja se merkitsee eri asioita eri ihmisille. (Unruh – Versnel – Kerr 2004: 33–43.) Spirituaalisuuden määrittelyminen on hankalaa eikä siihen ole mitään kiistatonta tai selkeää määrittystä. Toisaalta tämä on spirituaalisuuden luonne. Jokainen yksilö kokee spirituaalisuuden yksilöllisesti. (Baptiste 2007: 69.)

3.2 Toiminnan analysointi ja terapeutin toiminnan valinta

Toimintaterapian ydinajatus on, että toimintaan osallistuminen edistää terveyttä ja hyvinvointia. Toiminnasta tekee terapeutin se, että toimintaa muutetaan, porrastetaan ja sovelletaan asiakkaan tavoitteiden ja tarpeiden mukaan toimintaterapian toteutuksen aikana. Terapeutin toiminnan tarkoituksena on mahdollistaa yksilön toiminnallisen pätevyyden saavuttamisen missä tahansa toiminnassa, joka on yksilölle merkityksellinen, tärkeä tai välttämätön. Toimintaterapeutti analysoi valitun toiminnan jakamalla toiminnan eri vaiheisiin. Hän tarkastelee toimintaa suhteessa asiakkaan ikään ja toimintaympäristöön sekä asiakkaan toimintamahdollisuuksiin ja suoriutumisen rajoituksiin. (Opetusministeriö 2006: 100–101.)

Toiminta kuvaa sitä, mitä ihmiset tekevät elämässään. Toiminta (*occupation*) on enemmän kuin vain tehtävän suorittamista. Se on ihmiselle tarkoituksellista ja merkityksellistä toimintaa, joka heijastaa ihmisen kulttuurisia arvoja ja elämäntyyliä ja johon vaikuttavat ympäristön poliittiset ja taloudelliset tekijät. Jokapäiväiset toiminnot antavat ihmiselle mahdollisuuden olla vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa, mikä tuo toimintaan myös sosiaalista merkitystä. (Christiansen – Townsend 2004: 2–7, 16.) Toiminnan avulla ihmiset tavoittelevat hyvinvointia asettamalla erilaisia päämääriä elämälleen ja pyrkivät toimimaan niiden saavuttamiseksi. Erilaiset toiminnot jäsentävät ihmisen päivää ja strukturoivat elämää. (Polatajko ym. 2007: 20–22.) Toiminnallisen osallistumisen kautta ihminen sitoutuu työhön, leikkiin tai päivittäistoimintoihin omassa sosiokulttuurisessa ympäristössään. Toimintaan osallistuminen on yksilöllistä ja ympäristösidonnaista. Yksilön sitoutumiseen toimintaan vaikuttavat hänen ainutlaatuiset motii-

vinsa, roolinsa, tapansa, kykynsä ja rajoituksensa. Ympäristö vaikuttaa ihmisen toimintaan osallistumiseen mahdollistamalla tai estämällä sen. (Kielhofner 2002: 115–116.)

Gary Kielhofnerin (2002) inhimillisen toiminnan mallissa puhutaan ihmisen toiminnallisesta identiteetistä. *Toiminnallinen identiteetti* tarkoittaa henkilön käsitystä omasta itsestään ja itsestään toimijana. Käsitykset itsestä toimijana ovat muotoutuneet yksilön kokemuksista elämänsä aikana. Toiminnallisen identiteetin muodostavat henkilön käsitykset omista vaikutusmahdollisuuksistaan ja suorituskyvystään. Henkilön sisäistetyt roolit, mielenkiinnonkohteet, ihmissuhteet ja tärkeänä pidetyt asiat sekä toisaalta tutut päivittäiset rutiinit ovat osa toiminnallista identiteettiä. Käsitykset toimintaympäristöstä ja sen tarjoamasta tuesta tai toisaalta toimintaympäristön odotukset ohjaavat ihmisen toimintaa ja ovat osa yksilön toiminnallista identiteettiä. Ihmisen toiminnalliseen identiteettiin kuuluvat myös toiveet siitä, mihin suuntaan ihminen toivoisi elämänsä menevän ja millaisen tulevaisuuden hän haluaisi itselleen rakentaa. (Kielhofner 2002: 119–120.)

Toiminnallinen pätevyys pitää yllä yksilön toiminnallista osallistumista, joka heijastuu yksilön toiminnallisesta identiteetistä. Toiminnalliseen pätevyyteen sisältyy omien rooliodotusten ja arvojen täyttäminen, omien rutiinien ylläpitäminen sekä osallistuminen sellaisiin toimintoihin, jotka tarjoavat ihmiselle kontrollin tunnetta ja mielihyvää. (Kielhofner 2002: 120.)

Toiminnan merkitys vaihtelee kulttuurin arvojen ja uskomusten mukaisesti. Länsimaisessa kulttuurissa paino on toiminnan merkityksellisyydestä yksilölle kun taas joissakin muissa kulttuureissa toiminnan ensisijainen merkitys voi olla kollektiivinen ja perhelähtöinen. (Stadnyk 2007: 80.) Kulttuuri vaikuttaa toimintaan useilla eri tasoilla. Toimintaa voi tarkastella kulttuurin näkökulmasta esimerkiksi kolmella eri tasolla. Ensimmäinen toimintaa voi tarkastaa yksilön kokemuksen tasolla. Tällöin huomioidaan yksilön toiminnan merkitys, muoto ja tarkoitus yksilölle itselleen. Toimintaa ohjaa yksilön mielenkiinto, jota ohjaa henkilön uskomukset ja arvot. Ihmisen toiminnan kautta muodostuvat kulttuuriset merkitykset ja muodot. Toiseksi toimintaa voi tarkastella myös kollektiivisemmin yhteisön tasolla. Tällöin ihmisen toiminta ymmärretään enempänä kuin yksilöllisenä ilmiönä. Ihmisen motivaatioon ja syyhyn liittyä toimintaan vaikuttavat yhteisön arvot ja uskomukset. Toiminta on sidottu sosiaalisen ryhmän, kuten oman perheen tai yhteisön tarpeisiin. Toiminnan merkitystä ja tarkoitusta ei katsota yksilöstä käsin, vaan perheen tai yhteisön kannalta. Kolmanneksi kulttuuria ja toimintaa voi tarkastella myös

yhteiskunnallisella tasolla. Tällöin toiminnan merkitystä ja tarkoitusta ihmiselle lähde-tään analysoimaan yhteiskuntaa ja sen sääntöjä vasten: kuinka nämä vaikuttavat ihmisen toimintaan. (Iwama 2007: 75–76.)

Toimintaterapiaan kuuluu olennaisena asiana ajatus *toiminnallisesta oikeudenmukai-suudesta (occupational justice)*. Toiminnallisen oikeudenmukaisuuden periaatteen no-jalla kaikilla ihmisillä tulisi olla yhtäläiset oikeudet osallistua kulttuurisesti sopiviin ja terveyttä edistäviin toimintoihin, jotka he kokevat itselleen tärkeiksi ja merkityksellisik-si. Ihmisten tulisi itse saada valita ja määrittää itselleen tärkeät toiminnot, joita he ha-luavat tehdä ja tavoitella, huomioiden kuitenkin samalla yhteisön ja yhteiskunnan sosi-aaliset ja eettiset normit, joiden puitteissa ihmiset toimivat. (Townsend – Wilcock 2004: 244–245.)

Toiminnallisen oikeudenmukaisuuden käsitteeseen liittyy myös käsite *toiminnallinen deprivatio*. Käsitettä ei ole suomennettu, mutta sana deprivatio tarkoittaa jonkin asian puutetta, köyhyyttä tai riistoa. Toiminnallinen deprivatio on Townsend ja Wilcockin (2004) mukaan tulos sosioekonomisesta ja poliittisesta toimintaan liittyvästä epäoikeu-denmukaisuudesta (Whitford 2005: 79). Toiminnallinen deprivatio on tilanne, jossa ihmisten tarpeet merkitykselliseen ja terveyttä edistävään toimintaan eivät kohtaa tai ovat järjestelmällisesti kielletty (Wood – Hooper – Womack 2007: 380). Esimerkkejä toiminnallisesta deprivatiosta ovat sellaiset olosuhteet, jossa yhdistyvät köyhyys, vamma, oikeuksien puuttuminen ja eriarvoisuus (Kronenberg-Pollard 2007: 79). Toi-minnallisen deprivatian käsitettä on kehitelty, mutta se vaatii vielä enemmän testaa-mista ja kehittelyä, ennen kuin se on käyttökelpoinen teoreettisesti ja käytännössä (Whi-teford 2005: 78).

3.3 Toimintaterapiaprosessi

Toimintaterapiaprosessin tavoitteena on tukea ja auttaa asiakasta rakentamaan toimin-nallista identiteettiään. Toimintaterapiaprosessissa on tärkeää huomata ja ymmärtää asiakkaan toiminnassa tai ympäristössä tapahtuvat muutokset. Nämä mahdollistuvat riittävän seurannan ja asiakaspalautteen avulla. (Opetusministeriö 2006: 101–102.)

Toimintaterapiassa asiakkaan ja toimintaterapeutin välinen terapiasuhte on olennainen osa toimintaterapiaprosessia (Opetusministeriö 2006: 102). Terapiasuhte on asiakkaan ja terapeutin välinen vastavuoroinen suhte, joka kehittyy toimintaterapiaprosessin aika-

na. Terapiasuhte on asiakasta voimauttavaa ja sen tarkoituksena on mahdollistaa asiakkaalle yksilöllisesti asetettujen tavoitteiden saavuttaminen. (Hagedorn 2000: 312.)

Toimintaterapia perustuu asiakkaan toiminnallisten vahvuuksien ja ongelmien huolelliseen määrittelyyn esimerkiksi haastattelujen, havainnointien ja erilaisten arviointien avulla. Toimintaterapiaprosessi alkaa arvioinnilla, jossa selvitetään ne toiminnot, joista asiakas ei selviydy itsenäisesti tai turvallisesti, tai sellaiset toiminnot, joiden suorittamiseen hän ei ole tyytyväinen. Toiminnot voivat liittyä itsestä huolehtimiseen, kotielämän toimintoihin, asiointiin, työntekoon, opiskeluun, leikkiin, vapaa-aikaan ja lepoon. Arviointiin kuuluvat myös asiakkaan valmiuksien, taitojen ja ympäristötekijöiden arvioimista, jotka vaikuttavat mahdollistavasti tai estävästi asiakkaan toiminnalliseen suoriutumiseen. (Opetusministeriö 2006: 100–102.)

Toimintaterapiaprosessissa toimintaterapeutti määrittelee yhdessä asiakkaan kanssa toimintaterapian tavoitteet. Tavoitteiden asettelussa toimintaterapeutin tulee ymmärtää asiakkaan elämäntilanne ja hyödyntää arvioinnissa saamiaan tuloksia. Toimintaterapiassa asiakas voi osallistua toimintaan ja hän voi kehittää valmiuksiaan ja taitojaan. (Opetusministeriö 2006: 101–102.)

Toimintaterapiaprosessin aikana asiakkaan kuntoutustarvetta tarkastellaan hänen omassa elinympäristössään. Toimintaterapeutti analysoi ja arvioi asiakkaan ympäristöä ja sen eri ulottuvuuksia toiminnan mahdollistajina tai rajoittajina. (Opetusministeriö 2006: 99–100.) Toimintaterapiassa yksilö, ympäristö ja toiminta ovat erottamattomia. Muutos yhdessä tekijässä vaikuttaa kahteen muuhun tekijään. Yksilön optimaalinen toimintakyky vaatii tasapainottelua toiminnan, ympäristön vaatimusten ja yksilön välillä. (Law ym. 2002: 44–46.)

Toimintaterapian malleissa ympäristön eri puolien painotukset vaihtelevat, mutta yleisesti asiakkaan ympäristöön katsotaan kuuluvan fyysinen, sosiaalinen, kulttuurinen ja institutionaalinen (*organizational*) ulottuvuus, jotka vaikuttavat yksilön toimintaan. (Rigby – Letts 2003: 17–20.) *Fyysinen ympäristö* koostuu rakennetusta ja luonnollisesta elinympäristöstä. Siihen kuuluvat ihmisten elinympäristölle tyypilliset valot, äänet, maaperä, rakennukset, huonekalut ja apuvälineet. *Sosiaaliseen ympäristöön* luetaan mukaan sosiaaliset suhteet, joissa ihmiset ovat mukana. Sosiaalisissa suhteissa ollaan vuorovaikutuksessa perheen, ystävien ja työkavereiden tai tuntemattomampien ihmisryhmien kanssa. Sosiaalisessa ympäristössä otetaan huomioon tavat, joilla ihmiset liittyvät

toisiinsa, ymmärtävät sosiaalisia arvojärjestyksiä tai kuinka he ovat organisoineet itsensä yhteiskunnan jäseniksi. *Kulttuuriympäristö* puolestaan jaetaan etnisiin, rodullisiin, seremoniallisiin ja käytännön rutiineihin, jotka perustuvat tietyn ryhmän etiikkaan ja arvosysteemiin. Kulttuuriympäristöön sisältyvät tavat, uskomukset käyttäytymisnormit ja odotukset, jotka yksilön yhteiskunta tai yhteisö on hyväksynyt. *Institutionaaliseen ympäristöön* kuuluvat organisaatioihin liittyvät käytänteet, kuten lailliset, taloudelliset ja poliittiset näkökannat. Institutionaalinen ympäristö vaikuttaa merkittävästi toimintaterapian puitteisiin toimintaterapeutin tukiessa yksilöä, ryhmää tai yhteisöä. (Letts – Ringby – Stewart 2003: 303–305.)

Asiakkaan toimintaan tietyssä ympäristössä vaikuttaa hänen fyysinen ja psyykinen tilanteensa. Asiakkaan asenteet ja tarpeet sekä sosiaaliset taidot ja tiedot vaikuttavat siihen, miten hän toimii ja katsoo voivansa toimia ympäristössään. (Rigby – Letts 2003: 17–20.) Gary Kielhofnerin (2008) mukaan ympäristö vaikuttaa myös ihmisen motivaatioon ja tapaan järjestää omaa toimintaansa. Siihen, miten ihminen havaitsee ympäristön mahdollisuudet ja vaatimukset, vaikuttavat hänen roolinsa, mielenkiinnon kohteensa, tapansa ja käsityksensä omista kyvyistään. (Kielhofner 2008: 86.) Ympäristön havaitsemiseen ja tulkintaan ja tätä kautta yksilön toimintaan vaikuttavat myös yksilön aikaisemmat kokemukset (Law ym. 2002: 44). Jokaisella ihmisellä on yksilöllinen tapa havaita ympäristöään. Eri ihmiset näkevät ja käsittävät ympäristölle luonteenomaiset piirteet eri tavalla. (Rigby – Letts 2003: 17–20.)

Toimintaterapiaprosessi voidaan toteuttaa myös ryhmämuotoisena. Toimintaterapiaryhmässä työskennellään tavoitteellisesti tarkoituksenmukaisen toiminnan avulla. Ryhmän käyttö terapeutiksiin tarkoituksiin perustuu ajatukseen, että ihminen kasvaa, kehittyy ja oppii erilaisissa ryhmissä. Toimintaterapiaryhmässä painottuu usein sosiaalisten taitojen hankkiminen. Toimintaterapiaryhmän tavoitteet asetetaan asiakkaiden mielenterveyden tai toimintakyvyn häiriöiden mukaan, mutta lisäksi niissä huomioidaan myös asiakkaiden taidot ja mielenkiinnon kohteet. Toimintaterapiaryhmät voivat olla rakenteeltaan erilaisia. *Suljettu ryhmä* on sellainen, johon osallistujat on valittu tietyistä syistä, ja ryhmän työskentely kestää ennalta sovitun määräajan. *Täydentyvässä ryhmässä* uusia jäseniä voidaan ottaa ryhmään sopimuksen mukaan. Kolmas ryhmämuoto on *avoin ryhmä*, johon kuka tahansa asiakas saa osallistua. Avoimessa ryhmässä työskennellään yleensä tehtäväkeskeisesti eli itse toiminta on jäsenelty etukäteen. (Salochydenius 1992: 167–168.)

Toimintaterapeuttien ohjaamissa ryhmissä on yleensä kaksi ohjaajaa, joista toinen voi olla esimerkiksi sairaanhoitaja, psykologi tai sosiaalityöntekijä. Toimintaterapeutti ja toinen ryhmän ohjaaja suunnittelevat ryhmän tavoitteet ja tekevät etukäteen sopimuksen työnjaosta. Ohjaajat käsittelevät ryhmästä nousseita asioita yhdessä ryhmän jälkeisessä purkutilanteessa. (Holvikivi – Kallonen 1995: 58.)

Ryhmiä ohjattaessa toimintaterapeutin tulee hallita teoreettisesti ja käytännön tasolla erilaisten ryhmien ja yhteisöjen dynamiikka. Hänen tulee ottaa myös ryhmien ja yhteisöjen jäsenten erilaiset roolit huomioon ryhmän toiminnassa. (Opetusministeriö 2006: 77.) Toimintaterapiaryhmissä voi olla myös sellaisia jäseniä, joiden on vaikea osallistua ryhmään puutteellisten vuorovaikutustaitojen vuoksi, mutta joiden katsotaan muista syistä hyötyvän ryhmästä. Tällaisissa tilanteissa henkilö voi ottaa itselleen mukaan läheisen tukihenkilön, esimerkiksi omahoitajan tai tulkin, jotta hän voisi osallistua ryhmän toimintaan paremmin. Tukihenkilön läsnäolo ryhmäkerroilla voidaan rajata etukäteen tietyksi ajanjaksoksi, jonka jälkeen henkilö siirtyy tavalliseksi ryhmän jäseneksi. Tukihenkilön tarkoitus ei ole tehdä asioita henkilön puolesta, vaan mahdollistaa hänen osallistumisensa tasapuolisesti ryhmän toimintaan. (Holvikivi – Kallonen 1995: 57–58.)

Ryhmässä toimintaterapeutin tehtävänä on huolehtia osallistujien turvallisuudesta. Turvallisuudella tarkoitetaan selkeitä rajoja, ryhmän yhdessä sopimia sääntöjä, ennalta sovitun ryhmän kestoajan ja ryhmän tavoitteita. Toimintaterapeutin tulee korostaa erilaisuuden hyväksymistä ja kertoa, että on monia erilaisia tapoja toimia oikein. Toimintaterapeutin tehtävä on olla myös tasapuolinen, jotta ryhmäläisillä on mahdollisuus tuoda esiin omia toiveitaan ja ehdotuksiaan. Kaikista tärkein tehtävä toimintaterapeutilla ryhmässä on antaa tukea ja positiivista palautetta, jotta ryhmäläiset voivat kokea itsensä hyväksytyiksi ja tarpeellisiksi. (Salo-Chydenius 1992: 172–173.)

4 AINEISTON KERUU JA ANALYSOINTI

Opinnäytetyömme on laadullinen tutkielma, jonka avulla pyrimme kuvaamaan maahanmuuttajaa toimintaterapeutin asiakkaana. Laadullinen tutkimus on luonteeltaan kokonaisvaltaista ja tutkimuksen kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti eikä satunnaisotoksen kautta (Hirsjärvi – Remes – Sajavaara 2007: 160). Laadullisessa tutkimuksessa aineiston koolla ei ole merkitystä tutkimuksen onnistumisen kannalta. Aineistoa on riittävästi silloin, kun uudet tapaukset eivät tuo tutkimusongelman tai tutkimuskysymyksen kannalta uutta tietoa. Tätä kutsutaan aineiston *kylläntymiseksi* eli saturaatioksi. Laadullisessa tutkimuksessa ei myöskään aseteta hypoteeseja etukäteen, eli ihanteellisesti tutkijalla ei tulisi olla ennako-olettamuksia tutkimuskohteesta tai tutkimuksen tuloksista. Se on tuskin käytännössä mahdollista, joten tutkijan on tärkeä tiedostaa omat ennako-oletuksensa tutkimuskohteesta, jotta ne eivät pääse vaikuttamaan hänen ajattelunsa. (Eskola – Suoranta 2003: 61–62.)

Useamman erilaisen tutkimusmenetelmän ja aineiston käyttäminen samassa tutkimuksessa, eli *triangulaatio*, antaa kattavamman kuvan tutkimusaiheesta kuin yhden käyttäminen. Useamman tutkimusmenetelmän käyttämisen uskotaan lisäävän myös tutkimuksen luotettavuutta (*reliabiliteettia*), kun tutkimuskohdetta lähestytään eri näkökulmista. (Eskola – Suoranta 2003: 68.) Tässä opinnäytetyössä olemme keränneet tietoa sekä kirjallisuuskatsauksen että teemahaastattelujen avulla.

4.1 Kirjallisuuskatsaus

Yhteistyötahomme toivoi tietoa, miten toimintaterapiaa on käytetty muualla maailmassa maahanmuuttajatyössä. Näin ollen etsimme toimintaterapian kirjallisuudesta ja toimintaterapian kansainvälisistä julkaisuista maahanmuuttajiin liittyviä artikkeleita. Artikkelit kirjallisuuskatsauksemme olemme etsineet toimintaterapian kansainvälisestä tietokannasta OTD-basesta (www.otdbase.org) ja kansainvälisestä terveystieteiden tietokannasta OVIDista (www.ovid.com). OTD-basesta hakiessamme artikkeleita käytimme hakusanoina *refugee* (pakolainen), *immigrant* (maahanmuuttaja) ja *asylum seeker* (turvapaikanhakija). OVIDista haimme artikkeleita hakusanayhdistelmillä ”refugee and occupational therapy”, ”immigrant and occupational therapy” sekä ”asylum seeker and occupational therapy”.

Päätimme hakea artikkeleita tietokannoista maahanmuuttaja -käsitteen lisäksi käsitteillä pakolainen ja turvapaikanhakija. Päädyimme tähän sen vuoksi, että käsitteitä on artikkeleissa voitu käyttää myös toistensa synonyymeina. Käsitteillä pakolainen, maahanmuuttaja ja turvapaikanhakija on erilaiset määritelmät ja ne kuvastavat eri tavalla ja eri syistä toiseen maahan tulleita ihmisiä. Yhteistä heillä on kuitenkin vieraaseen maahan ja kulttuuriin tuleminen ja sopeutuminen. Näin ollen päädyimme käyttämään kaikkia kolmea määritelmää hakusanoina.

Hakukoneista löysimme yhteensä 30 artikkelin abstraktit, joista analysoimme Suomesta saatavilla olevat 16 artikkelia (Liite 1). Opinnäytetyön laajuuden työn puitteissa ei ollut mahdollista analysoida kaikkia 30 artikkelia. Analysoimamme 16 artikkelia edustavat mielestämme kattavasti toimintaterapiaa eri puolilla maailmaa. Liitteessä 2 on merkittävistä maista kirjallisuuskatsauksen artikkelit kertovat. Ensimmäisessä sarakkeessa on artikkelin tiedot. Toisessa sarakkeessa on mainittu maat, joissa tutkimuksia oli tehty ja kolmannessa sarakkeessa artikkelissa tutkittujen maahanmuuttajien kotimaa.

Kirjallisen aineiston analysoinnissa käytimme aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Laadullisessa tutkimuksessa käytetään aineistolähtöistä analyysia silloin, kun haetaan vastausta tutkimuskysymyksiin. Tämä on tarpeellista varsinkin silloin, kun halutaan perustietoa jostain ilmiöstä, kuten on tarkoitus opinnäytetyössämme. (Eskola – Suoranta 2003: 19.) Aineistolähtöinen sisällönanalyysi on menettelytapa, jonka avulla tutkimusaineistoa voidaan analysoida systemaattisesti ja objektiivisesti. Sisällönanalyysilla aineisto saadaan järjestetyksi johtopäätösten tekoa varten, kun hajanainen aineisto järjestetään selkeään ja tiiviiseen muotoon. Sen avulla tutkittavasta ilmiöstä on tarkoitus luoda sanallinen ja selkeä kuvaus. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin tarkoituksena on luoda aineistosta yhtenäistä ja mielekästä informaatiota. (Tuomi – Sarajarvi 2004: 105–110.)

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissa alkuperäisestä aineistosta pelkistetään eli *redusoidaan* tutkimuskysymyksen kannalta oleelliset asiat yksittäisiksi ilmaisuiksi. Pelkistäminen voi olla informaation tiivistämistä tai sen pilkkomista osiin. Tämän jälkeen samaa tarkoittavat ilmaisut ryhmitellään eli *klusteroidaan* luokiksi, joille annetaan luokien sisältöä kuvaavat nimet. Luokittelemisessa aineisto tiivistyy, sillä yksittäiset ilmaukset sisällytetään yleisimpiin käsitteisiin. Pelkistetyt ilmaisut voidaan aluksi yhdistää alaluokiksi, jotka puolestaan yhdistellään edelleen yläluokiksi. *Abstrahointia* eli käsit-

teellistämistä jatketaan luokkia yhdistelemällä niin kauan kuin se on tutkimuksen kannalta tarpeellista. Alkuperäisen aineiston informaatiosta edetään näin teoreettisiin käsitteisiin ja siitä edelleen johtopäätöksiin. (Tuomi – Sarajärvi 2004: 103–115.)

Ensimmäisen kerran luimme kaikki artikkelit alleviivaamalla tekstiä värikoodein aihealueiden mukaan. Etsimme teksteistä terapeuttiseen toimintaan, maahanmuuttaja-asiakkaaseen ja maahanmuuttajan muuttuneeseen ympäristöön liittyviä asioita sekä yleisesti toimintaterapiaan liittyviä asioita. Teimme analysointia varten taulukon aihealueittain jäsentämään ajatustamme. Taulukoiden täyttäminen osoittautui haasteelliseksi ja usein sama artikkelista saamamme tieto sopi useampaan kohtaan. Tällöin kirjoitimme artikkelin ilmaisut molempiin sopiviin kohtiin. Jokaisesta artikkelista täytimme erikseen taulukon.

Artikkeleita lukiessamme huomasimme, että taulukon jaottelu ei toimi kaikkien artikkeleiden kohdalla, ja että se oli ajoittain sekava ja aiheutti joidenkin tekijöiden kohdalla päällekkäisyyttä. Niinpä työn edetessä muokkasimme taulukkoa ja lisäsimme muun muassa toimintaterapeutin ominaisuudet yhdeksi tekijäksi, sillä artikkeleissa se nousi usein esille. Artikkelien analysointi oli haastavaa ja laskimme, että yhden artikkelin analysoimiseen kului keskimäärin viisi tuntia. Artikkelien analysoimisen teimme molemmat ensin erikseen, jotta artikkeleiden analysointi olisi mahdollisimman tarkkaa. Näin ollen kaikista artikkeleista oli kaksi taulukkoa, jotka yhdistimme yhdeksi taulukoksi liittämällä yhteen molempien tekemät merkinnät artikkeli kerrallaan. Liitteenä (Liite 2) on esimerkki yhdistetystä taulukosta Shoba Nayaran, Clare Hockingin ja Jan Wilsonin artikkelista *An Occupational perspective of migrant Mental Health: Indian Womens` s Adjustment to living in New Zealand*. Liitteenä olevaa taulukkoa olemme muokanneet hieman. Pyrimme liitteen taulukon muokkaamisen avulla selventämään, miten alkuperäisten jaottelujen kautta jäsensimme ajatteluamme osaamisalueiden mukaisiksi.

Opettajien ohjauksen ansiosta tulkinnalliseksi viitekehykseksi muodostuivat toimintaterapeutin ammatillisista osaamisalueista asiakaslähtöisyys, toiminnan analysointi ja terapeuttisen toiminnan valinta sekä toimintaterapiaprosessi. Osaamisalueiden käyttäminen tulkinnan viitekehyksenä oli järkevää, sillä olemme työssämme kuvanneet toimintaterapeutin osaamisalueet. Osaamisalueiden myötä asiakas muuttui asiakaslähtöisyysosaamisalueeksi, terapeutin toiminta muuttui toiminnan analysointi ja terapeuttisen toi-

minnan valinta -osaamisalueeksi ja ympäristö muuttui toimintaterapiaprosessin osaamisalueeksi. Ympäristön lisäksi toimintaterapiaprosessiin lisäsimme myös siihen kuuluvat arvioinnin, terapian toteutuksen, terapiasuhteen sekä tavoitteiden asettelun (Opetusministeriö 2006: 102). Tämän muutoksen myötä luimme aineistomme uudelleen läpi ja haimme tietoa uusista osa-alueista. Taulukoiden yhdistämisen ja pelkistämisen jälkeen yhdistimme eri osaamisalueisiin liittyvät asiat yhteen tulosten kirjaamisen helpottamiseksi ja saadaksemme kokonaiskuvan aineistosta.

4.2 Haastattelut

Suomessa ei toimintaterapian alalta löydy juuri ollenkaan kirjallista tietoa toimintaterapiasta maahanmuuttajatyössä. Tämän takia päätimme etsiä ja haastatella pääkaupunkiseudulta toimintaterapeutteja, jotka ovat työskennelleet maahanmuuttaja-asiakkaiden kanssa. Anne Messulan työkokemuksesta maahanmuuttajien kanssa tiesimme entuudestaan, sillä toinen meistä oli työharjoittelussa psykiatrisella poliklinikalla, jonka vastaavana toimintaterapeutina Anne Messula työskentelee. Yksityisessä toiminta- ja fysioterapiaa tarjoavassa yrityksessä Resiinafysiossa työskentelevistä toimintaterapeuteista Anne-Mari Luukko-Harjusta ja vastaavasta toimintaterapeutista Minna Turusesta kuumme ohjaavalta opettajaltamme. Soitimme Resiinafysioon ja kysyimme heidän asiakaskunnastaan sekä halustaan olla informantteina opinnäytetyössämme. He kertoivat työskentelevänsä usein maahanmuuttajataustaisten lasten ja heidän perheidensä kanssa ja lupautuivat kertomaan omia kokemuksiaan toimintaterapiasta maahanmuuttajalasten kanssa.

Käytimme opinnäytetyössämme haastattelumenetelmänä teemahaastattelua. Teemahaastattelussa haastattelun aihepiirit on etukäteen määrätty. Haastattelijan tehtävänä on varmistaa, että kaikki teemat käydään läpi, mutta teemojen ja kysymysten järjestys ja laajuus vaihtelevat haastattelusta toiseen. (Eskola – Suoranta 2003: 87.) Teemahaastattelun runkoa laadittaessa ei tehdä yksityiskohtaista kysymysluetteloa. Yksityiskohtaisen kysymysluettelon sijaan tehdään teema-alueuuttelo. Teema-alueet edustavat teoreettisten pääluokkien alaluokkia tai alakäsitteitä. (Hirsjärvi – Hurme 2001: 66.)

Opinnäytetyössämme teoreettisia pääluokkia ovat toimintaterapeutin ammatillisista osaamisalueista asiakaslähtöisyys, toiminnan analysointi ja terapeuttisen toiminnan valinta sekä toimintaterapiaprosessi. Näistä teimme kirjallisuuskatsauksesta nousevien keskeisten asioiden perusteella teema-alueuuttelon, josta halusimme saada haastattelun

avulla lisää tietoa suomalaisen toimintaterapian näkökulmasta. Teimme kaksi erilaista haastattelurunkoa, sillä haastateltavistamme Minna Turunen sekä Anne-Mari Luukko-Harju työskentelevät lasten toimintaterapeutteina ja Anne Messula työskentelee aikuispsykiatrian puolella. Tekemällä kaksi haastattelurunkoa pystyimme kohdentamaan kysymykset toimintaterapeuttien työaluetta paremmin vastaaviksi ja saimme paremmin esiin heidän kokemuksensa maahanmuuttajien kanssa työskentelystä. Haastattelurungot ovat opinnäytetyön liitteenä (Liite 3–4). Lähetimme haastattelurungot etukäteen haastateltaville, jotta he pystyivät tutustumaan kysymyksiin etukäteen ja valmistautumaan haastatteluun.

Haastattelua suunniteltaessa on tärkeä laatia kysymykset niin, että ne eivät ole epäselviä tai epätasällisiä. Monimutkaisen kysymyksen sijaan on parempi tehdä kaksi tai kolme yksinkertaista kysymystä. (Hirsjärvi – Hurme 2001: 105.) Ennen kysymysten lähettämistä haastateltaville pyysimme konsultaatiota muilta ryhmämme opiskelijoilta sekä ohjaavilta opettajilta pienryhmäohjauksessa, ja muokkasimme haastattelurunkoa tämän jälkeen.

Haastattelimme toimintaterapeutteja heidän työpaikoillaan. Haastatteluihin oli varattu aikaa tunti, mikä riitti haastatteluun hyvin. Pyrimme haastattelussa joustavuuteen ja sujuvuuteen ja teimme lisäkysymyksiä tarvittaessa.

Nauhoitimme haastattelut taataksemme saamamme tiedon oikeellisuuden. Nauhoitetut haastatteluaineistot oli purettava haastattelun jälkeen. Aineiston puhtaaksikirjoittamisessa eli *litteroinnissa* haastattelut kirjoitetaan tekstimuotoon. Litterointi voi olla sanasta sanaan kirjoittamista tai se voidaan tehdä valikoiden esimerkiksi vain tema-alueista. Toinen vaihtoehto on, että aineistoa ei kirjoiteta tekstiksi, vaan päätelmiä tehdään suoraan tallennetusta aineistosta. Aineiston sanasta sanaan kirjoittaminen vie paljon aikaa ja siihen on syytä varautua tutkimuksen aikataulua suunniteltaessa. (Hirsjärvi – Hurme 2001: 135–140.) Litteroimme haastattelut kirjalliseen muotoon sanasta sanaan. Halusimme näin varmistaa, että haastateltavien kertomat asiat tulevat varmasti oikein ymmärretyksi. Haastattelun joustavuuden ja sujuvuuden takaamiseksi joidenkin kysymysten kohdalla teimme tarkentavia lisäkysymyksiä ja aiheista nousi välillä asioita, joista oli mielestämme syytä kysyä tarkemmin. Näin ollen haastattelun sanasta sanaan litterointi takasi myös sen, että tulimme varmasti huomioineeksi kaiken oleellisen informaation.

5 MAAHANMUUTTAJA-ASIAKAS

Tutkielmamme tarkoitus on selvittää millainen on maahanmuuttaja toimintaterapeutin asiakkaana. Jotta toimintaterapeutti voi työskennellä asiakaslähtöisesti maahanmuuttajan kanssa, hän joutuu ottamaan huomioon myös hieman erilaisia asioita kuin suomalaisten asiakkaiden kanssa. Tällaisia ovat ennen muuta maahanmuuttajan taustaan, kulttuuriin, arvoihin ja perinteisiin liittyvät asiat. Olemme koonneet artikkeleista ja haastatteluista maahanmuuttajaan liittyviä yleisiä ominaisuuksia ja tekijöitä, joiden huomiointi on toimintaterapiassa tärkeää. Toimintaterapeutin on kuitenkin syytä muistaa, että jokainen maahanmuuttaja on yksilö ja että myös heidän piirteensä ja ongelmansa ovat yksilöllisiä, eikä niistä voi tehdä yleistyksiä. Pakolaisena maahan tulleita asiakkaita ei pidä ajatella uhreina vaan selviytyjinä, sillä he ovat päässeet pakenemaan kotimaan väkivaltaisuuksia. Selviytymiseen vaadittava potentiaali voidaan katsoa pakolaisen positiiviseksi voimavaraksi. Tätä potentiaalia voidaan puolestaan hyödyntää pakolaisasiakkaita auttaessa. (Smith 2005: 475; Karisto 2008.)

Uuteen maahan sopeutumisessa on havaittu monia ongelmia. Suurimpina ongelmina ovat olleet kielitaidonpuute ja työllistyminen maahanmuuttajan koulutustasoon tai ammattitaitoon nähden sopiviin työpaikkoihin. Tästä syystä maahanmuuttajat työllistyvät matalalupakkaisiin ja omaa ammattitaitoa tai koulutusta vastaamattomiin töihin. Se puolestaan vaikuttaa siihen, että maahanmuuttajat elävät usein alle minimitason valtaväestöön nähden. (Martins – Reid 2007: 204; Kinébanian – Stomph 1992: 751; Whiteford 2007: 190.) Maahanmuutto vaikuttaa myös pakolaisen sosiaaliseen statukseen. Kotimaassaan hän on voinut olla yhteiskunnallisesti hyvässä asemassa ja korkeasti arvostetussa työssä, mutta uuteen maahan tullessaan sosiaalinen status muuttuuakin pakolaisen statukseksi. (Driver – Beltran 1997: 24; Piiparinen 2009.) Ongelmana on myös maahanmuuttajan oman perheen puuttuminen ja eristäytyminen, mitkä johtavat suureen yksinäisyyden tunteeseen (Martins – Reid 2007: 204; Khoo – Renwick 1989: 33).

Kun ihmiset pakotetaan jättämään kotimaansa ja elämään pakolaisena, heidän kulttuuristen arvojensa siirtäminen uuteen maahan voi häiriintyä. Se voi puolestaan aiheuttaa roolien kadottamisia, mikä tuo toiminnalliseen suoriutumiseen liittyviä ongelmia. Lisäksi on monia kulttuureja, joissa yhteisön merkitys on suuri ja yksilöiden arvot perustuvat yleisiin yhteisön arvoihin. (Algado – Rodriguez – Egan 1997: 139.) Esimerkiksi Yhdysvaltojen latinalais-amerikkalaisessa yhteisössä pidetään vahvuuksina sellaisia

arvoja kuten kunnioitus, omanarvontunto ja henkisyys (Suarez-Balcazar – Martinez – Casas-Byots 2005: 152).

Uudessa maassa paikalliset arvot ja tavat saattavat olla maahanmuuttajalle vieraita ja tuntua epämiellyttäviltä. Tällaisia voivat olla esimerkiksi alkoholinkäyttöön ja pukeutumiseen liittyvät asiat. Erilaiset arvot voivat aiheuttaa ristiriidan maahanmuuttajan arvosysteemille, mikä voi aiheuttaa hänelle stressiä ja vaikuttaa hänen hyvinvointiinsa. (Nayar – Hocking – Wilson 2007: 17–18.) Sopeutumisessa olisikin erityisen tärkeää saada säilyttää ja ylläpitää omia kulttuurin ja uskonnon arvoja esimerkiksi pukeutumisen avulla. Sopeutumisessa pidetään tärkeänä myös uuden kulttuurin arvojen omaksumista omien rinnalle. (Martins – Reid 2007: 208–209.)

5.1 Maahanmuuttajan sopeutumisprosessi

Maahanmuutto on psyykkinen kriisi. Maahanmuuttaja joutuu tilanteeseen, jossa hänen aikaisemmat kokemuksensa ja oppimansa käyttäytymismallit eivät ole enää riittäviä. Psyykkinen kriisi jakautuu neljään eri vaiheeseen ja maahanmuuttaja käy kriisiä läpi vaiheittain kuhunkin vaiheeseen ominaisella tavalla. Ensimmäistä vaihetta kutsutaan *shokkivaiheeksi*, joka maahanmuuttajilla voi kestää pari ensimmäistä vuotta. Aluksi maahanmuuttaja saattaa kokea uuden elinpiirin korostuneen myönteisesti, sillä hän yrittää torjua tapahtumien kielteiset puolet tietoisuudestaan. Hän kokee uudet asiat jännittävinä ja mielenkiintoisina ja on tyytyväinen uuteen tilanteeseen, jossa taloudellinen tilanne on turvattu ja hän on päässyt turvallisesti perille uuteen maahan. Pakolaisina maahan tulleet saattavat kokea kiitollisuutta uutta isäntämaata kohtaan. Toisaalta monet maahanmuuttajat kokevat itsensä tyhjiksi ja heidän tunnemaailmansa on lamaantunut. (Alitolppa – Niitamo 1993: 24–28.)

Toista vaihetta kutsutaan *reaktiivaiheeksi*. Reaktiovaihe on alkanut, kun maahanmuuttaja alkaa käsitellä mielessään tapahtunutta maahanmuuttoa. Reaktiovaiheessa maahanmuuttaja yhdistelee uutta todellisuutta aikaisempiin käsityksiinsä niin, että hän pystyy muodostamaan totuutta vastaavan käsityksen elämäntilanteestaan. Muuttuneen elämäntilanteen realistinen ymmärtäminen voi aiheuttaa voimakkaan negatiivisten tunteiden ryöpyn. Parin vuoden päästä uuteen maahan muuttamisesta maahanmuuttaja alkaa ymmärtää olevansa siitä eteenpäin ehkä aina maahanmuuttaja. Sen jälkeen hän alkaa reagoida siihen, mitä se hänelle tarkoittaa. Tyypillisiä tuntemuksia shokki- ja reaktiovai-

heessa ovat suru, epätoivo, tyhjyyden ja voimattomuuden tunne sekä vihan tunne. (Alitolppa – Niitamo 1993: 24–28.)

Kolmatta vaihetta sanotaan kriisin *läpikäymisvaiheeksi*. Tässä vaiheessa maahanmuuttaja, maahanmuutosta johtuvan trauman koettuaan, alkaa suunnata ajatuksiaan kohti tulevaisuutta. Maan ja kulttuurin vaihtumisesta johtuneiden kielteisten tuntemusten tilalle alkaa tulla havaintoja uuden maan myönteisistä puolista, ja maahanmuuttaja alkaa nähdä oman elämäntilanteensa myönteisempänä. Tilanne hyväksytään osana omaa elämää. Maahanmuuttaja tulee aina olemaan jollain tavalla maahanmuuttaja, mutta tässä vaiheessa hän on valmis vastaanottamaan uusia kokemuksia uudessa ympäristössä. Uuden elämän tilanteen hyväksymistä auttaa, jos maahanmuuttaja saa kosketuksia syntyperäisiin asukkaisiin. (Alitolppa – Niitamo 1993: 24–28.)

Viimeinen eli neljäs vaihe on *uudelleen orientoitumisen vaihe*, jossa maahanmuuttajan sopeutuminen ei vaadi enää niin paljon psyykkistä energiaa kuin maahan tullessa. Maahanmuuttajan itsetunto on palautunut ja pettymykseen johtaneet suunnitelmat sekä toiveet on voitu korvata uusilla, jotka ovat maahanmuuttajan kannalta realistisempia. Koettu kriisi voi tuoda uusia, positiivisia merkityksiä tulevissa elämänvaiheissa. (Alitolppa – Niitamo 1993: 24–28.)

Shoba Nayar, Clare Hocking ja Jan Wilson (2007) tarkastelivat tutkimuksessaan kahdeksan intialaisen naisen sopeutumista Uuteen-Seelantantiin. Heidän tarkoituksena oli selvittää, mitä intialaiset naiset tekevät sopeutuessaan uuteen ympäristöön. Haastattelujen myötä intialaisten naisten kertomuksista nousi esille kolme eri sopeutumiseen johtavaa vaihetta. Ensimmäistä vaihetta, jossa naiset saapuivat uuteen maahan, tutkijat kutsuivat ”*Voi luoja, mihin minä tulin! (Oh God, where did I come!)*” – vaiheeksi. Tälle vaiheelle ominaista oli, että naiset kokivat ympäristön vieraana ja epämukavana. Ympäristön erot kotimaahan olivat selkeät. Selvitäkseen tästä vaiheesta, naiset pitäytyivät perinteisissä tavoissa toimia. He kävivät vain yhdessä kaupassa, joka oli tullut heille tutuksi tai vastaavasti käyttivät vain yhtä tutuksi tullutta bussireittiä. Olennaista tälle vaiheelle oli, että pysyvä tuttu lähiympäristö antoi naisille pärjäämisen kokemuksia. Toisessa vaiheessa, jota tutkija nimittivät ”*Muutoksessa olemiseksi (being in the change)*”, naiset edelleen pitäytyivät kulttuurisesti tutuissa ja perinteisissä toimintatavoissa. Samalla he kuitenkin alkoivat tutkia aktiivisesti uutta yhteisöä ja ympäristöä, yrittivät uusia toimintoja tai muuttivat aikaisempia toimintatapojaan. Tässä vaiheessa he alkoivat valikoida, mitä

intialaisen kulttuurin tapoja he halusivat säilyttää. Kolmatta vaihetta tutkijat kutsuivat ”*Uusi uusiseelantilainen intialaisella sielulla (A New Zealander with an Indian Soul)*”. Tässä vaiheessa naiset olivat sopeutuneet uuteen ympäristöön ja uuteen yhteisöön, eivätkä he enää tunteneet sitä vieraaksi. (Nayar – Hocking – Wilson 2007: 19–20.)

5.2 Traumatisoitunut maahanmuuttaja-asiakas

Artikkeleissa kerrottiin, että maahanmuuttajan mielenterveys voi järkkäyä monista yksilöllisistä ja ympäristöön liittyvistä tekijöistä johtuen. Nämä tekijät mukaan lukien suuret elämänmuutokset voivat aiheuttaa stressiä. (Khoo – Renwick 1989: 33.) Ammattilaisten tulee huomioida, että jo pelkästään uuteen maahan muuttaminen on stressaava kokemus, sillä suuri osa asiakkaista on saattanut jättää perheensä, sukulaisensa ja tuttavansa kotimaahansa (Nayar – Hocking – Wilson 2007: 16; Smith 2005: 474; Piiparinen – Sundell 2009). Stressi aiheuttaa psykososiaalisia vaikeuksia, kuten yksinäisyyttä, eristyneisyyden tunnetta, perheriitoja, pelkoja ja masennusta. Uuteen maahan muuttaminen on aiheuttanut heille oman elämäntyylin ja juurien menettämisen ja kotimaassa tehdyt tulevaisuuden suunnitelmat eivät ehkä toteudukaan uudessa kotimaassa. Pakolaiset, joille menetykset ovat olleet traumaattisia, ahdistus voi kestää vuosia. (Khoo – Renwick 1989: 33–38; Whiteford 2007: 187.)

Monien Suomessa asuvien pakolaisasiakkaiden psyykkinen tila on huono. Asiakkaat ovat traumatisoituneita, ja useilla on kokemuksia esimerkiksi kidutuksesta. Psykkiset ongelmat ilmenevät usein erilaisina fyysisinä oireina, kuten päänsärkynä, vatsakipuina ja nukkumisvaikeuksina. Traumaattisten kokemusten hoito vie paljon aikaa, mitä asiakas ei välttämättä ymmärrä. Asiakkaat saattavat keskeyttää hoidon, kun olo ei ole helpottunut ensimmäisen käyntikerran jälkeen. (Piiparinen 2009.) Asiakkaiden käsitykset hoidosta voivat olla erilaisia verraten suomalaiseen käytäntöön. Suomen hoitokäytäntö, jossa traumoja hoidetaan keskustelemalla, voi osalle pakolaisasiakkaista olla outo työkentelytapa. (Sundell 2009.) Lääkkeiden ottamisessa voi olla huomattavia ongelmia, koska asiakas ei ymmärrä lääkkeiden säännöllisesti ottamisen tärkeyttä. Joidenkin asiakkaiden on myös vaikea ymmärtää, että vaikeiden traumaattisten asioiden purkaminen voi aluksi pahentaa oloa entisestään. Asiakkaat saattavat nähdä painajaisia ja kaikki muistot tulla uudelleen mieleen. Näiden kokemusten vuoksi he usein haluavat keskeyttää aloitetun hoidon. Psykkisten ongelmien hoitamista voi vaikeuttaa myös se, että joissakin yhteiskunnissa psyykkisiä ongelmia pidetään tabuina tai esimerkiksi masen-

nuksen käsite on täysin tuntematon. (Piiparinen 2009.) Ennen kuin asiakas pystyy kertomaan ongelmistaan, häneen on täytynyt rakentaa luottamus, mikä voi viedä paljon aikaa (Sundell 2009).

5.3 Perhesuhteet ja perhedynamiikka

Monissa itämaisissa kulttuureissa perheeseen kuuluminen on tärkeä arvo, ja perheen tekemät päätökset hyväksytään kyselemättä. Perhettä pidetään tärkeämpänä kuin itenäisyyttä. (Kinébanian – Stomph 1992: 752.) Suomessakin maahanmuuttajat usein ihmettelevät, mikseivät suomalaiset perheet hoida itse vanhuksiaan tai miksi äitejä kehoitetaan menemään töihin, vaikka heillä on lapsia (Messula 2009).

Artikkelissa, jossa kerrottiin Kanadaan muuttaneista intialaisista, kuvailtiin erilaisia perhekokonaisuuksia. Joissain perheissä isoäiti asui samassa taloudessa, kun taas toisissa talouksissa asui kaksi veljestä vaimoineen ja lapsineen siihen saakka, että molemmilla perheillä olisi varaa ostaa oma asunto. Perheen kokoonpano saattoi myös ajan kuluessa vaihdella. Perheeseen saattoi muuttaa myöhemmin maahan tulleita sukulaisia tai samoilta kotiseuduilta tulleita ihmisiä, kunnes he saisivat oman asunnon. (Dyck 1993: 123.) Niissä perheissä, joissa isovanhemmat olivat jääneet kotimaahan, naiset kokivat menettäneensä tärkeän avun kotitöissä ja lastenhoidossa (Martins – Reid 2007: 205; Khoo-Renwick 1989: 35). Eija Piiparinen kertoi Suomessa hankaluuksia olleen sellaisilla perheillä, jossa miehellä on ollut kaksi vaimoa. Kotimaassaan vaimot ovat asuneet eri talossa, mutta Suomessa saman katon alla. (Piiparinen 2009.)

Päivi Sundellin (2009) mukaan asiakkaiden perhedynamiikassa voi tapahtua vaihtelua. Naisten asema on Suomessa erilainen kuin mitä se on saattanut olla asiakkaiden kotimaassa. Suomessa naisetkin osallistuvat kielikursseille ja koulutukseen, mikä ei asiakkaiden kotimaassa välttämättä ole tapana, ja tämä voi herättää perheiden sisällä keskustelua. Lasten kasvatusta saattaa olla Suomessa erilaista, eikä lasta saa Suomessa esimerkiksi kurittaa fyysisesti, mikä useissa maissa on aivan normaali kasvatustapa. (Sundell 2009.)

5.4 Maahanmuuttajalapsi asiakkaana

Toimintaterapian lapsiasiakkaat ovat voineet tulla varsin erilaisista traumoja aiheuttavista olosuhteista. He ovat saattaneet olla silminnäkijöinä väkivaltaisissa tilanteissa, jotka

ovat kohdistuneet heihin itseensä tai heidän läheisiinsä. He ovat saattaneet kokea kodin menettämisen tai tärkeiden ihmisten menetyksiä. Heidät on saatettu ottaa panttivangeiksi vanhempien etnisen taustan, poliittisten tai uskontoon liittyvien mielipiteiden vuoksi. Pakeneminen kotimaasta on traumaattinen kokemus, ja usein turvapaikan hakemiseen liittyy pakolaisleirin rajoittavissa olosuhteissa eläminen. Lapset ovat erityisen haavoittuvaisia tällaisissa olosuhteissa, sillä heidän täytyy muutoinkin selviytyä monista kehitykseen liittyvistä haasteista. Trauman kokeneilla lapsilla on koulussa selviä vaikeuksia keskittymisessä ja muistamisessa. Lisäksi kielitaidon puute johtaa herkästi aggressiiviseen käyttäytymiseen. Lapsilla esiintyy usein myös selviä posttraumaattisen stressireaktion oireita, kuten univaikeuksia, vaikeuksia erota vanhemmistaan, korostunutta vaaranpelkoa, syyllisyyttä, masennusta ja paniikkioireita. (Driver – Beltran 1997: 23–30.)

Haastattelemamme lasten toimintaterapeutit työskentelivät yksityisessä toimintaterapiaa tarjoavassa yrityksessä, jossa noin kolmasosa asiakkaista on maahanmuuttajaperheistä tai perheistä, joissa toinen vanhemmista on maahanmuuttaja. He kertoivat, että heidän maahanmuuttajataustaiset lapsiasiakkaansa ovat Suomessa syntyneitä eli heillä ei ole pakolaisuudesta aiheutuvia traumoja taustalla. He käyvät toimintaterapiassa samoista syistä kuin suomalaislapsetkin, eli kehitysviivästymän, oppimisvaikeuksien, dysfasian, autismin tai kehitysvammaisuuden vuoksi. (Luukko-Harju 2009; Turunen 2009.)

5.5 Roolit ja niissä tapahtuvat muutokset

Käsittelmästämmme aineistosta nousi esiin joitakin usein toistuvia huomioita maahanmuuttajien rooleihin liittyen. Artikkeleissa naisten rooleista perinteisimmät ja tärkeimmät roolit olivat yleisimmin kodinhoitajan ja huolenpitäjän roolit. Miehet työskentelivät usein kodin ulkopuolella. Suurin muutos naisten rooleissa oli, että uuden maan kalliimpien elinkustannusten vuoksi myös heidän oli pakko osallistua perheen elättämiseen. Naiset työskentelivät siis myös kodin ulkopuolella, mikä ei ole ollut yleinen tapa heidän kotimaassa. (Dyck 1993: 123–124; Martins – Reid 2007: 204–205; Khoo – Renwick 1989: 33–34.)

Suomeen tulleiden pakolaisten rooleissa on myös tapahtunut huomattavia muutoksia. Naisten rooli poikkeaa usein kotimaan rooliin nähden vähiten, koska vaimo hoitaa kotia Suomessa aivan kuin entisessä kotimaassaan. Suurimmat roolimutokset tapahtuvat miehillä, sillä usein miehen rooli kotimaassa on huolehtia perheestään. Suomessa työllistyminen ei välttämättä onnistu niin helposti kuin asiakas on ajatellut. (Piiparinen

2009; Anne Messula 2009.) Piiparisen (2009) mukaan, esimerkiksi kotimaassaan opettajana työskennellyt ei voi Suomessa työskennellä opettajana. Lisäksi Suomen sosiaaliturvajärjestelmässä kotihoidon tuki menee vaimon tilille, vaikka miehen rooli olisi huolehtia perheen taloudesta. (Piiparinen 2009.)

Lasten rooleissa voi myös tapahtua muutoksia uudessa maassa. Lasten roolit voivat välillä vaihtua aikuisen rooliin, sillä lapset oppivat usein uuden kielen aikuisia nopeammin. Tästä syystä lapset saattavat joutua esimerkiksi toimimaan vanhemmilleen tulkkina heidän asioidessaan vaikkapa asuntotoimistossa. (Piiparinen 2009; Khoo – Renwick 1989: 35.)

Maahanmuutto on voinut häiritä myös vanhusten perinteisiä rooleja. Esimerkiksi Guatemalaaan pakolaisuusvuosien jälkeen palanneiden vanhusten elämä oli fyysisesti niin raskasta, että heidän roolinsa tiedon vartijoina ja siirtäjinä tuleville sukupolville estyi. Roolin menettäminen aiheutti vanhuksissa turhautuneisuutta, ja he kokivat itsensä hyödyttömiksi yhteisölleen. (Algado – Rodriguez – Egan 1997: 142.)

6 TOIMINNAN ANALYSOINTI JA TERAPEUTTISEN TOIMINNAN VALINTA

Toimintaterapeutin tehtävä on muistuttaa, keitä maahanmuuttajat olivat ennen maahanmuuttoa. Maahanmuuttajat ovat voineet kadottaa toiminnallisen identiteettinsä uudessa maassa johtuen vieraasta kulttuurista ja ympäristöstä sekä aiemmista kokemuksista. (Messula 2009; Smith 2005: 474.) Maahanmuuttaja on joutunut jättämään taakseen tutut päivittäiset rutiinit ja ympäristöt, mikä voi aiheuttaa turhautuneisuutta, avuttomuutta ja epämukavuuden tunnetta. Uudessa ympäristössä asiakkaalle tutut ja tärkeät toiminnot voivat olla hankalia ja vaikeita suorittaa. Uudet toiminnot voivat olla epämukavia, tuntemattomia ja energiaa kuluttavia. (Nayar – Hocking – Wilson 2007: 16; Whiteford 2007: 191.)

Havainnointi on hyvä arviointimenetelmä maahanmuuttaja-asiakkaiden toiminnan analysoinnissa. Asiakkaan havainnointi hänen omassa ympäristössään on paras menetelmä saada tietoa asiakkaan perinteisistä toimintatavoista ja hänen kulttuurinsa käytännöistä ja siinä merkityksellisistä asioista. Toimintaterapeutti saa paljon arvokasta tietoa vieraillessaan asiakkaan kotona vaikkapa teetä juomassa ja seuraamassa hänen toimintaansa. (Messula 2009; Kinébanian – Stomph 1992: 753.)

Toimintaa analysoitaessa ensin on hyvä selvittää, millainen toiminta on asiakkaan kulttuurissa sopivaa ja mitä tarkoituksellinen ja merkityksellinen toiminta asiakkaalle merkitsee. Toimintaterapeutin tulisi huomioida myös asiakkaan perhe tiedonlähteenä ja selvittää, mitä merkityksiä asiakkaan toiminnalla on hänelle itselleen ja hänen perheelleen. Asiakasta ja hänen perhettään kuuntelemalla saa tarpeellista tietoa siitä, minkälaisia arvoja ja uskomuksia asiakkaan kulttuurissa on, ja mitä nämä merkitsevät ja ilmenevät asiakkaan toiminnassa. (Kinébanian – Stomph 1992: 753; Chiang – Carlson 2003: 564–565; Martins – Reid 2007: 217.)

Toimintaterapian tarkoituksena on löytää ja mahdollistaa sellaiset toimintatavat ja toiminnot, joiden avulla asiakkaan toiminnallinen identiteetti vahvistuu ja jotka edistävät hänen sopeutumistaan uuteen maahan. Olennaista on saada jatkumoa sille, mitä maahanmuuttaja on tottunut tekemään. (Messula 2009; Smith 2005: 474.) Yhdessä valittujen toimintojen tulisi olla asiakasta motivoivia. Toiminnot, jotka auttavat asiakasta ylläpitämään sosiaalista statustaan, voivat auttaa asiakasta sitoutumaan toimintaterapiaan. (Kinébanian – Stomph 1992: 753.)

Terapeuttisia toimintoja suunniteltaessa asiakkaan elämäntarinan tunteminen on tärkeää. Elämäntarinan kautta toimintaterapeutti saa tärkeää informaatiota asiakkaalle merkityksellisistä toiminnoista ja rooleista ja sen avulla saa kokonaiskuvan asiakkaan elämästä: miten asiakkaan normaali arki muodostuu, millaisia toimintoja ja rooleja siihen kuuluu. Asiakkaan elämäntarinan tunteminen mahdollistaa asiakkaan tarpeita vastaavan toimintaterapiaintervention suunnittelun. (Messula 2009; Chiang – Carlson 2003: 562.)

Maahanmuuttaja-asiakkaiden sopeutumista edistävät toiminnot sisältävät omien kulttuuristen tapojen ylläpitämistä sekä uusien tapojen sisäistämistä. Päivittäisten asioiden hoitamiseen keskittyneet toiminnot, kuten kaupassa käynnin harjoittelu, edistävät asiakkaan sopeutumista uuteen kulttuuriin. Oman kulttuurin ja sen toimintojen ylläpitäminen edistää asiakkaan sopeutumista ja hyvinvointia ja vähentää muutosta aiheutuvaa ahdistusta. Tällöin hän on myös valmiimpi tutustumaan uuden kulttuurin toimintatapoihin. Terapeuttisten toimintojen valitseminen voi tähdätä asiakkaalle uusien ja vieraampien toimintojen opettelemiseen. Uusien taitojen myötä asiakas saa itselleen arvokkaita onnistumisen kokemuksia, jotka vahvistavat hänen pätevyyden tunnettaan. (Nayar – Hocking – Wilson 2007: 17–21; Martins – Reid 2007: 213–218.)

Maahanmuuttajan identiteetti ja hyvinvointi ovat uhattuina, jos he eivät voi jatkaa kotimaassaan rakentamaansa työuraa. Toimettomana oleminen ja epävarmuus tulevaisuudesta lisäävät uhkaa entisestään ja vaikeuttavat heidän identiteettinsä hahmottamista. Toimintaterapiassa voisikin miettiä, kuinka asiakkaalle voisi mahdollistaa hänelle arvokkaan työn tekemisen. Asiakkaalle arvokas työ voi olla opiskelua, vapaaehtoistyötä tai muuta asiakkaalle merkityksellistä työtä. Toimintaterapeutin tulisi selvittää, mitä asiakas on kotimaassaan tehnyt, ja pyrkiä etsimään keinoja sen jatkamiseen. Merkityksellisen työn selvittämisessä tulisi huomioida, minkälainen työ on kenellekin merkityksellistä. Kaikissa kulttuureissa palkkatyö ei ole kaikille ensisijainen ja merkityksellisin työ, vaan esimerkiksi somalialaisille naisille kodin ja lasten hoito on merkityksellisintä työtä. (Messula 2009; Nayar – Hocking – Wilson 2007: 17; Smith 2005: 475.)

Maahanmuuttajat kokevat usein yksinäisyyttä. Toimintaterapeutti voi auttaa tässä suunnittelemalla toimintoja, jotka mahdollistavat asiakkaiden tutustumisen muihin maahanmuuttajiin ja paikallisiin ihmisiin. Erilaisten ryhmien järjestäminen kokoaa yhteen samassa tilanteessa olevia ihmisiä, jotka saavat vertaistukea toisistaan. Yhdessä ryhmäläiset voivat esimerkiksi tutustua lähiympäristöön ja erilaisiin uusiin toimintatapoihin. Yk-

sinäisyyden tunnetta voi myös vähentää etsimällä toimintoja, jotka liittävät asiakkaan muihin saman kulttuurin edustajiin yhteisten toimintojen kautta. (Messula 2009; Nayar – Hocking – Wilson 2007: 21; Whiteford 2005: 86.) Sosiaalisten suhteiden lisääntyminen lisää myös uuteen maahan sopeutumista. Sosiaalisten suhteiden lisääntyessä maahanmuuttajat pystyvät pääsemään paremmin osallisiksi ympäristön tarjoamiin palveluihin. Ystävyys muiden maahanmuuttajanaisten ja varsinkin samasta kulttuuriryhmästä olevien naisten kanssa on tarjonnut mahdollisuuden saada henkistä tukea, tietoa ja ohjausta. (Martins – Reid 2007: 215–216.)

7 TOIMINTATERAPIAPROSESSI MAAHANMUUTTAJATYÖSSÄ

Toimintaterapiaprosessin tavoitteena maahanmuuttajatyössä on luoda asiakkaalle tukea antava ympäristö, jossa asiakkaan voimavarat ja henkilökohtaiset resurssit tulevat käyttöön (Messula 2009; Dyck 1993: 121). Toimintaterapiaprosessin aikana toimintaterapeutin tulee antaa asiakkaalle takaisin valintojen mahdollisuus ja mahdollisuus luottaa ja tuntea itsensä arvokkaaksi. Asiakas on esimerkiksi saattanut olla ennen uuteen maahan tuloa pakolaisleirillä, jossa elämä on pitkälti sääntöjen määräämää ja valinnanvapauden riistävää. (Messula 2009; Smith 2005: 474; Steindl – Winding – Runge 2008: 36–39.)

7.1 Terapiasuhteen luominen ja ylläpitäminen

Maahanmuuttaja-asiakkaan terapiasuhteessa käytetään samoja keinoja kuin muidenkin toimintaterapia-asiakkaiden kanssa. Kuuntelu, kunnioituksen ja empatian osoittaminen ja tukeminen sekä asiakkaan näkeminen ainutlaatuisena yksilönä edesauttavat hyvää ja luottamuksellista terapiasuhdetta. (Smith 2005: 475; Dyck 1992: 700.) Tulkin käyttö maahanmuuttaja-asiakkaan kanssa helpottaa vuorovaikutusta, mutta mikäli tulkkia ei ole saatavilla, voi kommunikaatiota helpottaa esimerkiksi kuvien avulla. Lasten kanssa kuvien lisäksi voi käyttää myös tukiviittomia. (Luukko-Harju 2009; Messula 2009.) Mikäli toimintaterapeutilla on useampia asiakkaita samasta kieliryhmistä, hän voi kääntää asiakkaan kielelle tietoa toimintaterapiasta helpottamaan asiakkaan ymmärrystä toimintaterapiasta ja sen tarkoituksesta (Kinébanian – Stomph 1992: 756). Toimintaterapiassa toiminta ja yhdessä toimiminen on hyvä ja ensisijainen työkalu kulttuuriaukoista ja kielimuurista selviytymiseen ja yhtenäisyyden edistämiseen (Messula 2009; Smith 2005: 475).

Terapiasuhteen luomisessa maahanmuuttaja-asiakkaan kanssa on hyvä muistaa, että suoraan asiaan meneminen ja ongelmista sekä yksityisasioista kysyminen voi tuntua maahanmuuttaja-asiakkaasta vieraalta ja ahdistavalta. Tärkeää on ennen asiaan menemistä kysyä asiakkaan ja hänen perheensä kuulumisia. Maahanmuuttaja-asiakkaan kanssa tulisi luoda enemmänkin ystävyysuhde kuin terapeutti-potilas -suhde. Toimintaterapiassa tulisi keskittyä maahanmuuttaja-asiakkaan ja toimintaterapeutin samankaltaisuuksiin mieluummin kuin erilaisuuksiin. Yhteneväisyyksien löytäminen ja samankaltaisuuksiin keskittyminen vähentävät maahanmuuttajan mahdollisen erilaisuuden kokemista. (Messula 2009; Kinébanian – Stomph 1992: 753–754.)

Toimintaterapian aluksi on hyvä varmistaa, ymmärtääkö asiakas toimintaterapian merkityksen. Asiakas saattaa esimerkiksi luulla, että toimintaterapeutti laittaa asiakkaan tekemään jotain, mitä hän ei itse halua. Tämä voi aiheuttaa asiakkaassa epävarmuutta toimintaterapeuttia kohtaan. Tulkin käyttö, ainakin ensimmäisellä kerralla, olisi suotavaa. Asiakkaat eivät ole välttämättä tottuneet kertomaan omista tunteistaan edes omalla kielellään, ja vieraalla kielellä se voi olla vieläkin vaikeampaa. Anne Messula (2009) kuvaakin asiakkaiden omaa äidinkieltä heidän tunnekielekseen, jota ei voi toisella kielellä korvata. (Messula 2009.)

7.2 Toimintaterapian tavoitteiden asettaminen

Asiakkaan jokapäiväisten rutiinien ymmärtäminen auttaa ongelmien nimeämisessä ja toimintaterapian tavoitteiden asettamisessa. Tavoitteina on tuttujen toimintatapojen jatkaminen ja perinteiden ylläpitäminen sekä toisaalta uusien päivittäisten taitojen opettelu ja uusien rutiinien luominen uudessa ympäristössä. Yhdessä toimintaterapeutin kanssa asiakas voi kehittää itselleen sopivia selviytymisstrategioita ja itsehoitokeinoja, joiden avulla hän suoriutuu paremmin uuden kulttuurin vaatimuksista. Verkostojen löytäminen ja luominen sopivat myös toimintaterapian tavoitteiksi. (Messula 2009; Nayar – Hocking – Wilson 2007: 20–21; Martins – Reid 2007: 217; Khoo – Renwick 1989: 44.)

Erityisesti maahanmuuttajanaishenkilöillä, joiden tehtävänä on huolehtia kodista ja lapsista, ei ole juurikaan vapaa-aikaa. Uudessa maassa heillä ei ole sukua auttamassa ja jakamassa tehtäviä, joten heidän tulee yksin selvittää kodinhoidosta. Tällöin toimintaterapian tavoitteina voi olla, miten mahdollistetaan asiakkaalle vapaa-aikaa ja mitä siihen vaaditaan. Tämän jälkeen tavoitteena voi olla yhdessä asiakkaan kanssa etsiä ja miettiä asiakkaalle merkityksellisiä vapaa-ajantoimintoja. Joskus äidit saattavat kokea vieraantumista omista lapsistaan, jotka sopeutuvat uuteen yhteiskuntaan nopeammin. Tällöin tavoitteena on löytää keinoja, jotka edesauttavat äidin ja lasten vuorovaikutusta. Tällaisia voisi olla esimerkiksi yhteiset harrastukset. (Martins – Reid 2007: 217; Khoo – Renwick 1989: 45.)

Haastattelemiemme toimintaterapeuttien maahanmuuttajataustaisten lapsiasiakkaiden toimintaterapiaan tulemisen syyt eivät juuri eroa suomalaisten lasten syistä. Syitä voi olla esimerkiksi viivästynyt kehitys tai keskittymisvaikeudet. Tällöin toimintaterapian tavoitteetkin ovat kehityksen tukemisessa, keskittymiskyvyn parantumisessa tai esimerkiksi motoristen taitojen kehittämisessä. Vieraan kulttuuritaustan merkitys voi ilmetä

lähinnä siinä, että joissakin kulttuureissa vanhemmat ovat huolissaan enemmän lapsen akateemisista taidoista ja arjen sujuvuudesta kuin esimerkiksi siitä, oppiiko lapsi pyöräilemään. Keskittymisvaikeuksien taustalla voivat olla myös lapsen kommunikaatio-ongelmat, kun hän ei ymmärrä hyvin muita eikä itse tule ymmärretyksi. Tällöin lapsen ilmaisukykyä voi yrittää parantaa. (Luukko-Harju 2009; Turunen 2009.)

7.3 Toimintaterapian toteutus

Toimintaterapian toteutuksessa ja tavoitteiden saavuttamisessa asiakas ja toimintaterapeutti toimivat yhdessä asiakkaan päämääriä kohti. Toimintaterapeutti voi opettaa asiakkaalle uudessa ympäristössä vaadittavia taitoja ja toimintoja ja kehittää asiakkaan kanssa hänelle uusia päivittäisiä rutiineja menetettyjen tilalle. Yhdessä asiakkaan kanssa tekeminen edesauttaa uusien taitojen omaksumista ja helpottaa asiakkaan epävarmuutta. Toimintaterapeutti voi yhdessä maahanmuuttaja-asiakkaan kanssa tutustua asiakkaan uuteen ympäristöön ja auttaa asiakasta löytämään sopivia keinoja selvitä ympäristön haasteista. (Nayar – Hocking – Wilson 2007: 20–21.)

Toimintojen toistaminen, esimerkiksi saman kauppareitin kulkeminen useaan kertaan auttaa oppimista. Toimintaterapian aikana toimintaterapeutin tulisi kannustaa asiakasta ylittämään ”mukavuusvyöhyke” (*comfort zone*), jonka sisällä asiakas pystyy suoriutu- maan luottavaisesti. ”Mukavuusvyöhykkeen” ylittäminen haastaa asiakasta laajenta- maan tutustumista vieraampiin ympäristöihin ja laajentamaan tietoisuuttaan uudesta yhteiskunnasta. (Nayar – Hocking – Wilson 2007: 20–21.)

Terapian aluksi on hyvä luoda selkeät struktuurit toimintaterapian helpottamiseksi. Toimintaterapeutin tulisi konkreettisesti selittää, miksi toimintaterapiassa käydään. Esimerkiksi lasten toimintaterapiassa vanhemmille on hyvä selvittää selkeästi, mikä lapsen ongelma on ja mihin toimintaterapialla konkreettisesti tähdätään. (Turunen 2009.) Suomalaisille itsestään selvät asiat eivät ole sitä välttämättä maahanmuuttaja-asiakkaalle. Jo esimerkiksi ajan käsite voi olla erilainen maahanmuuttajalle: useissa kulttuureissa ei olla tarkkoja aikataulujen suhteen. Maahanmuuttaja-asiakkaalle voi olla tarpeellista selvittää, miksi terapiaan täytyy tulla sovittuna aikana. Heille ei ole itsestään selvää, että toimintaterapeutille tulee seuraava asiakas tiettyyn aikaan ja myöhässä tera- piaan tuleminen on pois heille varatusta ajasta. Aikataulu onkin hyvä antaa selkeästi paperille merkittynä. (Turunen 2009; Luukko-Harju 2009.)

Lasten toimintaterapiassa toiminta ei poikkea muiden lasten toimintaterapiasta. Joissakin kulttuureissa ei vietetä esimerkiksi joulua, joten terapiassakaan ei joulua huomioida. Myös musiikin kuuntelu ei ole kaikissa kulttuureissa sallittua. Toimintaterapeutin tuleekin selvittää ennen terapian aloitusta, onko lapsen kulttuurissa joitain vältettäviä asioita. (Luukko-Harju 2009.)

Toimintaterapiassa pientenkin saavutusten huomioiminen on tärkeää. Usein esimerkiksi maahanmuuttajalasten vanhemmat ymmärtävät paremmin toimintaterapian tarkoituksen, kun terapeutti antaa terapiakertojen jälkeen palautetta, mitä lapsi on oppinut ja tehnyt. Usein vanhemmat ovat saattaneet kuulla vain lapsen ongelmista, joten positiivisten asioiden kertominen ilahduttaa vanhempia ja sitouttaa heitä paremmin terapiaan. (Luukko-Harju 2009.)

7.4 Ympäristön arviointi ja muutokset ympäristön eri osa-alueissa

Maahanmuuttajan ympäristöä arvioidessa toimintaterapeutin tulee kerätä paljon tietoa maahanmuuttajan elämäntavasta. Toimintaterapeutin on hyvä huomioida, että hän ei välttämättä tunnista ja osaa huomioida symbolisia ja emotionaalisia tunnesiteitä, joita esineillä ja asioilla on vieraasta kulttuurista tuleville asiakkaille. (Kinébanian – Stomph 1992: 753.)

Toimintaterapiaprosessissa maahanmuuttaja-asiakkaan kanssa on huomioitava, että asiakas on menettänyt itselleen tutun ja tunnistettavan ympäristön, jossa hän on tottunut toimimaan ja pärjäämään. Asiakkaan on lähdettävä uudessa ympäristössään alusta liikkeelle ja alettava tutkia uuden ympäristön ominaisuuksia ja sen tarjoamia mahdollisuuksia pystyäkseen jatkamaan omaa elämäntarinaansa ja saadakseen jatkuvuutta elämälleen. (Messula 2009.)

Maahanmuuttajan kaikissa ympäristön eri osa-alueissa on saattanut tapahtua muutoksia, joihin hänen täytyy sopeutua. Fyysisessä ympäristössä on voinut tapahtua mullistavia muutoksia: asiakas on saattanut asua paimentolaisena vuoristossa kun uudessa maassa hän joutuu keskelle suurkaupunkia (Messula 2009; Sundell 2009). Maahanmuuttaja saattaa kokea uuteen maahan tullessaan ennestään tuttujen esineiden vaihtumisen vieraaksi, mikä vaatii häneltä mahdollisesti uudenlaisia tapoja toimia (Nayar – Hocking – Wilson 2007: 17–20; Whiteford 2007: 191). Uudessa maassa myös ilmasto voi olla hyvin erilainen, kuin mihin asiakas on tottunut. Erityisesti talven kylmyys on usein koettu

toimintaa rajoittavana tekijänä. Kylmä vuoden aika on saattanut aiheuttaa maahanmuuttajien päivittäisten rutiinien muuttumista. Jokapäiväisen kaupassakäynnin sijasta he saattavat käydä kylmän ilman takia vain kerran viikossa kaupassa. Lasten pukeminen talvella voi olla haastavaa ja aikaa vievää, jolloin aikaa vietetään mieluummin sisällä. Sisälle jääminen puolestaan eristää heitä muista ihmisistä. (Martins – Reid 2007: 208–215; Piiparinen 2009.)

Sosiaalisessa ympäristössä tapahtuu myös paljon muutoksia uuteen maahan muuttaessa. Perheen, sukulaisten tai yhteisön jäädessä kotimaahan maahanmuuttajat voivat kokea itsensä yksinäisiksi ja eristäytyneiksi jäädessään vaille sosiaalista tukiverkostoaan. (Nayar – Hocking – Wilson 2007: 17; Khoo – Renwick 1989: 33; Martins – Reid 2007: 204.) Sosiaaliset vuorovaikutustavat poikkeavat toisistaan eri kulttuureissa. Naisten ja miesten välinen vuorovaikutusarvojärjestys ei ole kaikissa maissa tasavertaista. Miehen voi olla vaikea uskoa naispuolista auktoriteettia, ja poikien voi olla vaikea hyväksyä esimerkiksi naispuolista toimintaterapeuttia. (Luukko-Harju 2009; Turunen 2009.)

Kulttuurisen ympäristön muutokset ovat ilmeisiä, kun maahanmuuttaja tulee yhteisökeskeisestä kulttuurista länsimaiseen yksilökeskeiseen kulttuuriin. Jokaisella kulttuurilla on omat tapansa, rutiininsa, uskomuksensa ja arvonsa. (Chiang – Carlson 2003: 559–663; Kinébanian – Stomph 1992: 751–754.)

Maahanmuuttajan tullessa uuteen maahan hän kohtaa erilaisen institutionaalisen, poliittisen ja taloudellisen ympäristön, jonka muodollisuus saattaa tuntua hänestä uhkaavalta (Khoo – Renwick 1989: 42). Suomeen tulleet maahanmuuttajat ovat olleet hämmentyneitä esimerkiksi erilaisten organisaatioiden paljoudesta ja niiden byrokratiasta. Luokuisien lomakkeiden ja hakemusten täyttämisen saadakseen palveluita on aiheuttanut usein ihmetystä. (Messula 2009.) Maahanmuuttajalle demokraattinen yhteiskunta voi olla vieras ajatus. Yhteiskunnan toimeentulotuki voi olla täysin uusi asia ja voi myös vääristää maahanmuuttajan käsitystä palkkatyöstä. (Sundell 2009.) Elinkustannukset ovat länsimaissa suhteellisen korkeat, ja varsinkin asuminen on usein kalliimpaa kuin asiakkaan kotimaassa (Martins – Reid 2007: 212).

7.5 Ryhmämuotoinen toimintaterapiaprosessi maahanmuuttajatyössä

Toimintaterapian toteutuksessa erilaisten ryhmien ohjaaminen on yksi keino auttaa maahanmuuttaja-asiakkaita sopeutumaan uuteen maahan. Toimintaterapeutti voi esimerkiksi

järjestää vanhempi-lapsi – ryhmiä, miesten ryhmiä, naisten ryhmiä jne. Ryhmissä maahanmuuttajat saavat vertaistukea toisiltaan ja pystyvät jakamaan kokemuksia. Ryhmissä toimintaterapeutti voi jakaa tietoa uudesta yhteiskunnasta ja ryhmän kesken on mielekästä yhdessä tutustua yhteiskuntaan ja sen palveluihin. (Messula 2009; Turunen 2009; Martins – Reid 2007: 218.)

Maahanmuuttajien identiteetin ja ryhmään kuulumisen tunteen kehittämisessä ryhmätoiminta on keskeistä. Ryhmien ohjaamisessa toimintaterapeutti keskittyy vahvistamaan ryhmäläisten kykyä hahmottaa omia kykyjään ja itsetuntoaan. Ryhmä voi tarjota mahdollisuuden oppia ilmaisemaan tunteita, kommunikoidaan toisten kanssa tehokkaammin ja säilyttämään kulttuuriset juuret. Yhteiskuntaan kuulumisen tunteen lisäämiseksi tulisi ryhmäläisille antaa mahdollisuus keskustella heidän sosiaalisesta ja poliittisesta elämästään kotimaassaan. Se auttaisi heitä tunnistamaan itsensä sosiaalisina toimijoina. (Galheigo 2007: 97.)

8 TOIMINTATERAPIAN MAHDOLLISUUDET MAAHANMUUTTAJATYÖSSÄ

Yhteenvetona tutkielmamme tuloksista voi sanoa, että toimintaterapian rooli maahanmuuttajatyössä ja maahanmuuttajan uuteen maahan sopeutumisessa on toimia siltana yksilön ja uuden ympäristön välillä (Messula 2009; Dyck 1993: 121). Toimintaterapeutti pyrkii mahdollistamaan asiakkaalle mahdollisimman sujuvan elämän hänen uudessa ympäristössään. Toimintaterapian avulla voidaan etsiä asiakkaiden voimavaroja ja resursseja ja luoda struktuuria asiakkaiden elämään, jolloin asiakkaiden sopeutuminen uuteen ympäristöön käy helpommin. (Nayar – Hocking – Wilson 2007: 20; Smith 2005: 475.)

Aineistosta nousi esiin myös käsite *kulttuurisesti pätevä toimintaterapeutti* (*culturally competent occupational therapist*). Käsite tarkoittaa toimintaterapeutin ominaisuuksia sekä hänen ammattitaitoon liittyviä tekijöitä, joiden avulla toimintaterapeutti mahdollistaa asiakaslähtöisen toimintaterapian eri kulttuurista tulevan asiakkaan kanssa.

8.1 Millainen on kulttuurisesti pätevä toimintaterapeutti

Maahanmuuttaja-asiakkaiden kanssa työskentelevä toimintaterapeutti myöntää oman tietämättömyytensä asiakkaan kulttuurista ja kulttuurisista tavoista toimia. Sen myöntäminen ei ole epäpätevyyttä, vaan päinvastoin asiakkaan parasta ajattelevan toimintaterapeutin ominaisuus. Toimintaterapeutin on hyvä tutustua mahdollisimman paljon enakkoon asiakkaan kulttuuriin ja uskontoon. Maahanmuuttaja-asiakkaan kohdatessaan toimintaterapeutti huomioi asiakkaan kuitenkin ennen kaikkea yksilönä eikä ajattele häntä jonkin etnisen ryhmän edustajana. Toimintaterapeutin on hyvä muistaa, että etnisten ryhmien sisälläkin on monia erilaisia kulttuurisia tapoja, joita ei voi kirjoista oppia. Asiakkaalta kysyminen onkin paras tapa tutustua hänen kulttuuriinsa ja perinteisiin toimintatapoihinsa. (Messula 2009; Turunen 2009; Smith 2005: 475; Nayar – Hocking – Wilson 2007: 16; Chiang – Carlson 2003; 561–565.) Eri kulttuureissa on myös erilaisia tapoja sekä kielellisessä että ei-kielellisessä kommunikaatiossa. Asiakkaan kulttuurin kommunikaatiotyylien tunteminen on hyödyksi toimintaterapeutille. (Chiang – Carlson 2003; 559–565; Dyck 1992: 696; 700.)

Toimintaterapeutin on hyvä huomioda, että eri kulttuureista tulevilla asiakkailla voi olla hyvin erilaisia käsityksiä terveydestä ja potilaana olemisesta. Joillekin asiakkaille

esimerkiksi mielenterveysongelmat voivat olla hyvin leimaavia. Tämä voi luonnollisesti aiheuttaa asiakkaassa pelkoa puhua asioistaan leimautumisen pelossa. (Messula 2009; Sundell 2009; Chiang – Carlson 2003; 561–565.) Asiakas voi odottaa terapeutin parantavan hänet ensimmäisellä terapiakerralla. Myös aktiivinen osallistuminen omaan hoitoon voi olla täysin vieras toimintatapa maahanmuuttaja-asiakkaalle. (Kinébanian – Stomph 1992: 753; Chiang – Carlson 2003: 563.) Useille ei-länsimaalaisille asiakkaille spirituaalisuus, uskonnolliset käsitykset ja perinteiset hoitokeinot ovat saumattomasti yhteydessä terveystieteeseen, toisin kuin länsimaissa, joissa lääkärit hoitavat sairautta ja papit hoitavat uskonnolliset asiat. Toimintaterapeutin on hyvä tiedostaa ja selvittää itselleen, kuinka asiakkaan kulttuurissa hoidetaan sairaita ja miten sairastaminen käsitetään. (Kinébanian – Stomph 1992: 753; Dyck 1992: 697.)

Kulttuurisesti pätevä toimintaterapeutti ei tee oletuksia toisesta kulttuurista omien kulttuuristen näkökulmiensa ja arvojensa pohjalta. Tämän takia on hyvin tärkeää, että toimintaterapeutti tuntee oman kulttuurinsa ja tiedostaa sen vaikutukset ajattelussaan ja käytännöissään ja tietoisesti tarkastelee omia näkemyksiään ja uskomuksiaan. (Messula 2009; Chiang – Carlson 2003: 560.)

Maahanmuuttajien kanssa työskentelevän toimintaterapeutin tulee ymmärtää asiakkaan taustaa ja millaisista oloista asiakas tulee. Useat asiakkaat tulevat sotaa käyvistä maista, joten asiakkaalla voi olla hyvinkin traumaattisia kokemuksia. Posttraumaattisen stressireaktion ja sen vaikutusten tunteminen asiakkaan tilanteeseen ja käyttäytymiseen on osa maahanmuuttajan kanssa työskentelevän toimintaterapian tietotaitoa. (Messula 2009; Driver – Beltran 1998: 23; Steindl – Winding – Runge 2008: 36; Whiteford 2005: 85–86.)

Toimintaterapeutin on hyvä tietää paikkakuntansa erilaiset maahanmuuttajille tarkoitetut palvelut. Helsingissä palveluita on kohtalaisen hyvin tarjolla, mutta ne ovat hajallaan ja eri tahojen järjestämiä. (Messula 2009.)

8.2 Toimintaterapian teorioiden soveltuvuus maahanmuuttajatyössä

Useassa artikkelissa tuotiin esille toimintaterapian viitekehysten ja mallien länsimaalainen ajattelutapa. Länsimaalainen individualistinen ja suorituskeskeinen ajattelu, jossa korostetaan itsenäisyyttä ja tarkoituksenmukaista toimintaa, ei välttämättä kaikille maahanmuuttaja-asiakkaille sovi (Messula 2009; Kinébanian – Stomph 1992: 752).

Maahanmuuttajat tulevat usein maista, joissa yhteisöllisyys ja suku ovat yksilöä tärkeämpiä. Yhteisöllisissä kulttuureissa ei välttämättä ole edes tarkoitus yksilöityä ja erottua yksilönä, vaan yksilö on osa kokonaisuutta. Toimintaterapian tarkoituksena on auttaa yksilöä suoriutumaan mahdollisimman itsenäisesti elämässään. Kaikissa kulttuureissa ei itsenäisyyttä arvosteta, vaan riippuvuutta muista pidetään kunniakkaana. Alistuminen ilman itsekunnioituksen menettämistä on normaalia. Toimintaterapiassa on tällöin itsenäisyyden lisäämisen sijasta parempi keskittyä yksilöiden rooleihin ja tehtäviin perheen sisällä. (Kinébanian – Stomph 1992: 752.) Kaikilla ihmisillä on omat merkitykselliset toimintansa ja roolinsa, mitä korostetaan useissa toimintaterapian viitekehyksissä ja malleissa. Sen, mikä on arvokasta, määrittelee kulttuuri. Länsimaissa ei välttämättä arvosteta korkealle kotona tehtävää kodin- ja lastenhoitoa, mikä taas esimerkiksi Somaliassa on vaimolle arvokasta työtä. Toimintaterapian viitekehyksiä ja malleja tuleekin soveltaa kulttuurin lähtökohdista käsin. (Messula 2009.)

Gary Kielhofnerin inhimillisen toiminnan mallia oli käytetty useissa aineistomme artikkeleissa teoreettisena viitekehyksenä. (esim. Algado – Gregori – Egan 1997; Chiang – Carlson 2003; Dyck 1992; Khoo – Renwick 1989; Spadone 1992.) Joissakin artikkeleissa ei erikseen ollut mainittu käytettyä toimintaterapian viitekehystä, mutta inhimillisen toiminnan mallia tai sen termistöä, kuten toiminnallinen pätevyys, oli selvästi sovellettu tutkimuksessa (esim. Nayar – Hocking – Wilson 2007). Astrid Kinébanian ja Marjan Stomph (1992) kirjoittivat artikkelissaan, että inhimillisen toiminnan mallin avulla on hyvä saada tietoa asiakkaan kulttuuritaustasta, rooleista ja tavoista (Kinébanian – Stomph 1992: 754). Michael Chiang ja Glenys Carlson (2003) olivat tutkineet artikkelissaan inhimillisen toiminnan mallin soveltuvuutta ei-länsimaalaisten asiakkaiden kanssa työskentelemisessä. Hekin huomioivat, että inhimillisen toiminnan malli ottaa huomioon ihmisen kulttuuritaustan yhtenä hänen toimintaansa vaikuttavana tekijänä. Erityisesti heidän mielestään ihmisen *toiminnallisen narratiivin* eli toiminnallisen elämäntarinnan selvittäminen inhimillisen toiminnan mallin avulla antoi hyvän kuvan yksilön omasta toiminnallisesta suoriutumisesta. Tutkimuksessaan he kuitenkin huomioivat, että inhimillisen toiminnan malli ei ole kulttuurisesti täysin sensitiivinen. Erityisesti mallin individualistisen ihmiskäsityksen painotukset sekä mallille keskeistä tuottavuuden käsitettä pidettiin länsimaalaisesti suuntautuneina. (Chiang – Carlson 2003: 561.)

Ympäristön merkitys yksilön toimintaan huomioidaan useissa toimintaterapian malleissa ja viitekehyksissä. Vanessa Martins ja Denise Reid (2007) käyttivät person-

environment-occupation (PEO-malli) viitekehystä tutkiessaan maahanmuuttajanaisten sopeutumista Kanadaan, Torontoon. Heidän mielestään PEO-malli on suositeltava ja hyvä viitekehys maahanmuuttajan sopeutumisen tarkasteluun ja ymmärtämiseen ja suosittelevat sen käyttämistä maahanmuuttaja-asiakkaiden sopeutumisen edistämiseksi. PEO-mallin avulla toimintaterapeutit pystyvät lisäämään ymmärrystään siitä, kuinka muuttunut ympäristö vaikuttaa henkilöön ja hänen toimintaansa. (Martins – Reid 2007: 205–206.)

8.3 Maahanmuuttaja toimintaterapeutin asiakkaana

Suomalaisten toimintaterapeuttien haastatteluissa nousi esiin samoja maahanmuuttajiin liittyviä asioita kuin kansainvälisissä artikkeleissa. Samat asiat nousivat aineistosta toistuvasti esille. Näitä olivat muun muassa asiakkaan kulttuuritaustan huomioiminen toimintaterapiaa suunniteltaessa, merkityksellisen toiminnan kulttuurisidonnaisuus, sopeutumiseen vaikuttavat tekijät, kieliongelmat ja maahanmuuttajien työllistyminen. Myös kulttuurisesti pätevän toimintaterapeutin ominaisuuksista saimme hyvin tietoa.

Tutkielman perusteella sekä yksiköllisellä että ryhmämuotoisella toimintaterapialla voi auttaa maahanmuuttajaa sopeutumisprosessin eri vaiheissa. Toimintaterapian tarkoitus on auttaa maahanmuuttajaa selviytymään hänen kohtaamissaan arkipäivän haasteissa ja ylläpitämään ja mahdollistamaan asiakkaalle merkityksellisen elämän jatkumisen uudessa ympäristössä. Toimintaterapeutin osaaminen asiakkaan merkityksellisen toiminnan ja ympäristön analysoimisessa voi auttaa maahanmuuttajaa muokkaamaan perinteisiä toimintatapoja uuteen ympäristöön sopivaksi, löytämään uusia toimintatapoja sekä jatkamaan vanhoja toimintatapoja, joiden avulla maahanmuuttaja-asiakas pystyy tuntemaan itsensä jälleen päteväksi toimijaksi. Tämä puolestaan voi vahvistaa asiakkaan identiteettiä yhteiskunnan tasa-arvoisena jäsenenä.

Ryhmämuotoisen toimintaterapian avulla voidaan lisätä maahanmuuttajien kontaktia muihin samassa tilanteessa oleviin maahanmuuttajiin. Ryhmän avulla maahanmuuttajat saavat vertaistukea toisiltaan ja kuulevat muiden kokemuksia elämästään ja sopeutumisestaan uuteen maahan. Toimintaterapeutin ohjaamassa ryhmässä voi yhdessä tutustua uuteen maahan ja siihen voi myös yhdistää arkipäivän suomen kielen harjoittelua esimerkiksi kaupassa käynnin kautta. Sekä yksilöllisessä toimintaterapiassa että ryhmämuotoisessa toimintaterapiassa tarkoitus on auttaa asiakasta itseään pärjäämään arkipäivän tilanteista ja hoitamaan itse omia asioitaan.

Maahanmuuttaja-asiakkaan kanssa työskentelevän toimintaterapeutin tulee tuntea asiakkaan kulttuuri ja kulttuurinmukaiset tavat toimia. Hän tiedostaa omasta kulttuurista lähtevän ajattelutavan ja on arvioimatta asiakasta omista kulttuurisista lähtökohdistaan käsin. Toimintaterapeutti huomioi asiakkaat yksilöinä eikä ajattele heidän edustavan tiettyä kulttuuria ja etnistä taustaa. Asiakkaan kulttuurin tunteminen on tärkeää, mutta toimintaterapeutin tulee muistaa, että asiakas itse on paras tiedonlähde.

9 POHDINTA

Opinnäytetyömme tavoite oli kansainvälisten artikkelien ja suomalaisten toimintaterapeuttien haastattelujen avulla selvittää, millainen on maahanmuuttaja toimintaterapeutin asiakkaana. Tässä luvussa pohdimme työprosessiamme, työprosessimme vaikutusta tutkielman luotettavuuteen sekä tutkielman mahdollista merkitystä.

Artikkelit eivät suoraan vastanneet kysymykseen, vaan tulkitsimme niitä toimintaterapeutin ammatillisia osaamisalueita käyttäen. Käytimme toimintaterapeutin ammatillisia osaamisalueita tulkinnallisena viitekehysenä siksi, että maahanmuuttoyksikössä toivottiin tietoa toimintaterapiasta ja sen mahdollisuuksista maahanmuuttajatyössä. Toimintaterapeutin ammatillisten osaamisalueiden avulla kerroimme, minkälaista osaamista suomalaisilla toimintaterapeuteilla on ja miten tämä osaaminen näkyy maahanmuuttajien kanssa työskentelemisessä.

Opinnäytetyön aiheen rajaaminen prosessin alkuvaiheessa oli haasteellista. Aihepiiriä on tutkittu vähän toimintaterapian alalla, joten eri mahdollisuuksia opinnäytetyöllemme oli paljon. Ideavaiheessa pohdimme yhdessä Päivi Sundellin kanssa, miten toimintaterapiaa voisi olla hyödyksi ikääntyneiden maahanmuuttajien kanssa. Yhteispalaverissa Sari Kariston, Päivi Sundellin ja toimintaterapian koulutuspäällikön Helena Launiaisensa kanssa päädyimme kuitenkin tarkastelemaan, miten toimintaterapiaa on toteutettu maahanmuuttajatyössä muualla maailmassa ja millaista se on Suomessa. Tämä oli luonteva ratkaisu, sillä maahanmuuttoyksikössä ei ollut ennestään tietoa toimintaterapiasta ja sen mahdollisuuksista maahanmuuttajatyössä. Näin ollen oli perusteltua tehdä aineistolähtöinen tutkielma, jossa selvitämme toimintaterapeutin osaamisalueita ja toimintaterapian käyttömahdollisuuksia maahanmuuttajien kanssa.

Valitsimme alkuperäisen aineiston jaottelun asiakkaan, terapeutin toiminnan ja ympäristön sen perusteella, että ne kuvastivat toimintaterapian osaamista. Jaottelumme perustui siihen, mitä halusimme toimintaterapian osaamisesta maahanmuuttoyksikölle korostaa. Tämän jaottelun perusteella aloitimme artikkelien analysoimisen. Vasta opettajien ohjauksen jälkeen aloimme hahmottaa jaotteluamme toimintaterapeutin ammatillisten osaamisalueiden mukaisesti. Analysointia olisi voinut helpottaa, mikäli olisimme ennen analysoimista ymmärtäneet käyttää suoraan toimintaterapeutin ammatillisten osaamisalueiden mukaista jaottelua. Tulkinnallisen viitekehysten muodostuminen osaamisalueiden mukaan muutti hieman alkuperäistä analysointi jaotteluamme ja jou-

duimme palaamaan aineistoon uudelleen. Aikataulullisesti emme voineet aloittaa analysointia alusta, vaikka laadullisessa aineistolähtöisessä analyysissä tutkijalla ei saisi olla ennakko-oletuksia tutkittavasta aiheesta. Näin ollen tutkielmamme tulokset ovat alkuperäisen jaottelumme ja toimintaterapeutin ammatillisten osaamisalueiden synteesi.

Ympäristön siirtyminen toimintaterapiaprosessin osaamisalueen sisälle aiheutti muutoksia ajatteluprosessissamme. Tarkoituksemme oli alun perin tarkastella maahanmuuttajan ympäristöä ja sen muutoksia omana kokonaisuutenaan, sillä ympäristölliset muutokset ovat uuteen maahan tullessa oleellisia ja toisaalta ympäristön analysointi ja ympäristöön vaikuttaminen ovat toimintaterapeutin osaamista. Tämä tuli selvästi ilmi myös aineistostamme. Jäädessään toimintaterapiaprosessin sisälle ympäristön osuus ja merkittävyys ei enää korostu työssämme, mutta toisaalta se painottuu toimintaterapiaprosessin luvussa enemmän kuin muut toimintaterapiaprosessin osa-alueet. Ympäristön eri osa-alueiden analysointi on merkittävä osa maahanmuuttajan kanssa tehtävää toimintaterapiaa, joten sen painottuminen työssämme on perusteltua.

Toimintaterapeutin ammatillisten osaamisalueiden käyttäminen aineiston analysoimisessa ja tulosten kirjoittamisessa oli ajoittain haastavaa. Erityisesti toiminnan analyysi ja terapeutin toiminnan valinta sekä toimintaterapiaprosessi olivat välillä hyvin vaikea erottaa aineistosta toisistaan. Käytännön toimintaterapiassa eri alueet limittyvät toisiinsa ja ovat päällekkäisiä.

Käyttämämme artikkelit edustivat kansainvälistä maahanmuuttajatyötä toimintaterapian näkökulmasta. Aineisto tarjosi tietoa maahanmuuttaja-asiakkaasta toimintaterapeutin asiakkaana sekä toimintaterapeutin ammatillisesta osaamisesta maahanmuuttajatyössä. Suuressa osassa artikkeleita oli maahanmuuttajien sopeutumista uuteen maahan tutkittu työikäisten naisten näkökulmasta. Jonkin verran oli tutkimuksia tehty myös miesten näkökulmasta. Ikääntyneiden ja toisaalta lasten näkökulmasta aineistoa oli vähän. Rajatun aineiston puitteissa oli vain kaksi artikkelia, jotka liittyivät suoraan pakolaislapsiin ja heidän pakolaiskokemustensa seurauksiin. Kysymykseksi jää, olisiko rajatun aineiston ulkopuolelle jääneiden artikkeleiden joukossa ollut enemmän lapsiin ja toisaalta ikääntyneisiin liittyviä artikkeleita. Haastattelemiemme lasten kanssa työskentelevien toimintaterapeuttien asiakkaat ovat syntyneet Suomessa, joten heillä ei ole taustalla pakolaisuuteen liittyviä kokemuksia.

Tutkielmaa tehdessämme pidimme tarkasti huolta lähdeviitteiden merkitsemisestä. Useissa artikkeleissa oli samankaltaisia johtopäätöksiä, jolloin merkitsimme lähdeviitteisiin useampia artikkeleita. Näin halusimme tuoda esille useamman tutkijan johtopäätökset antamatta kunniaa vain yhdelle tutkijalle tai tutkijaryhmälle ja toisaalta usean lähdeviitteen merkitseminen painottaa mielestämme tiedon luotettavuutta. Tämä lisää myös tutkielman luotettavuutta ja uskottavuutta, sillä hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu, että tutkija toimii rehellisesti ja tarkasti tutkimustyössään sekä tulosten arvioinnissa ja esittämisessä. Hyviin tieteellisiin menettelytapoihin kuuluu myös se, että tutkija ottaa huomioon muiden tutkijoiden tekemän työn ja antaa heille heidän saavutustensa ansaitseman arvon. (Kuula 2006: 34–36.)

Tutkimuksen luotettavuutta kohottaa myös se, mitä tarkemmin ja totuudenmukaisemmin tutkimuksen eri vaiheet on kuvattu. Esimerkiksi haastatteluja tehdessään tutkijan tulee kertoa paikoista, joissa aineisto kerättiin sekä käytetystä ajasta, mahdollisista häiriötekijöistä ja virhetulkinnoista haastattelussa. Tutkijalta vaaditaan myös tarkkuutta, kun tuloksia tarkastellaan yhdessä teorian kanssa. Tutkimuksesta tulee myös selvitä, millä perusteella päätelmään on tultu. (Hirsijärvi – Remes – Sajavaara 2008: 226–228.) Haastatteluprosessimme olemme kuvanneet luvussa 4 sivulla 19–20. Liitimme myös haastattelurungot työhömmme liitteeksi. Nauhoitetut haastattelut ja litteroinnit tuhoamme sopimuksen mukaan heti, kun opinnäytetyömme on hyväksytty. Aineiston analysoimisen ja tulosten kirjaamisen teimme toimintaterapeutin ammatillisten osaamisalueiden mukaan. Kappaleessa kolme on kuvattu toimintaterapeutin ammatilliset osaamisalueet, ja tulosten kirjoittamisessa käytämme ammatillisten osaamisalueiden mukaista kappalejaottelua. Tällä tavalla tuloksia voi tarkastella suoraan osaamisalueiden kautta.

Tutkielman luotettavuuden arviointiin vaikuttaa muun muassa tutkielman tulosten toistettavuus. Tutkimuksen *reliaabelius* syntyy siitä, että kuka tahansa voi toistaa tutkimuksen tulokset. Tällä voidaan osoittaa, että tulokset eivät ole muodostuneet sattumanvaraisesti. Laadullisessa tutkimuksessa tutkijat kuvaavat mahdollisimman tarkasti mitä ovat tehneet ja miten ovat päätyneet saatuihin tuloksiin. Lukijalle tulee kertoa luokittelujen perusteet sekä alkujuuret, joita tutkimuksessa on käytetty. (Hirsijärvi – Remes – Sajavaara 2008: 226–228.) Tutkielmamme toistettavuuden mahdollistamiseksi kerromme työssämme aineistonmuodostuksen ja analysointimetodin kappaleessa neljä sivuilla 16–19. Työssämme kuvaamme aineiston analysoinnin ja prosessin muokkautumisen mahdollisimman tarkkaan ja kuinka tulkinta on työn edetessä kehittynyt.

Työn tulosten yleistämisessä on hyvä huomioida, että artikkelivalikoima on rajallinen ja edustaa niitä maita, joissa tutkimukset on tehty. Eri maissa maahanmuuttajaryhmät painottuvat eri kansallisuuksiin kuin Suomessa. Artikkeleissa ei kerrottu somalialaisista, irakilaisista, iranilaisista ja afganistanilaisista, jotka ovat suurimmat pakolaisryhmät Suomessa. Vaikka haastateltavia oli vain kolme toimintaterapeuttia, oli haastatteluista saamamme tieto samansuuntaista kuin mitä saamamme tieto artikkeleista; haastatteluisa ei ollut artikkeleihin nähden ristiriitaisuuksia.

Työmme edetessä vastaamme tuli myös erilaisia käsitteitä, jotka liittyivät toimintaterapiaan eri kulttuurista tulevan asiakkaan kanssa. Vastaan tulleista käsitteistä kulttuurisesti pätevä toimintaterapeutti on merkittävin. Sen keskeisyyden takia päätimme kirjoittaa siitä alaluvun työmme johtopäätöslukuun, vaikka se ei ollut alkuperäisessä suunnitelmassa mukana. Muita keskeisiksi nousseita käsitteitä olivat toiminnallinen oikeudenmukaisuus ja toiminnallinen deprivatio. Näistä kerromme työssämme, sillä ne kuuluvat myös maahanmuuttajien kanssa työskentelevän toimintaterapeutin käsitevarastoon.

Opinnäytetyöhöemme on kerätty tietoa maahanmuuttajista asiakasryhmänä sekä niistä asioista, joita liittyy toimintaterapiaan maahanmuuttaja-asiakkaiden kanssa. Toivomme keräämämme tiedon hyödyttävän erilaisissa työyhteisöissä työskenteleviä toimintaterapeutteja heidän kohdatessaan maahanmuuttaja-asiakkaita. Tavoitteemme on julkaista työstämme Toimintaterapeutti-lehdessä artikkeli, jonka kautta muut toimintaterapeutit voisivat hyödyntää keräämäämme tietoa maahanmuuttaja-asiakkaiden kanssa työskentelestä. Olemme jo käyneet alustavia keskusteluja artikkelin julkaisemisesta toimintaterapeuttiliiton kanssa, jossa ilmaistiin kiinnostusta aiheeseemme.

Maahanmuuttoyksikön toiveesta työmme oli kirjallisuuteen ja haastatteluihin perustuva aineistolähtöinen selvitys toimintaterapian soveltuvuudesta maahanmuuttajatyöhön. Opinnäytetyöprosessin aikana Sari Karisto pohti sosiaalihoajaan ja toimintaterapeutin työn eroa. Tutkielmaamme voisikin jatkaa esimerkiksi käytännön asiakastyössä, jossa sosiaalihoaja ja toimintaterapeutti työskentelevät yhdessä. Näin voisi tarkastella, miten sosiaalihoajaan ja toimintaterapeutin ammatilliset painotukset eroavat toisistaan vai ovatko erot lähinnä vain viitekehyksissä ja erilaisissa lähestymistavoissa, mutta ei niinkään käytännön työssä.

Lisäksi tutkielmaamme voisi jatkaa selvittämällä Suomessa asuvien maahanmuuttajien kokemuksia uuteen maahan sopeutumisessa toimintaterapian näkökulmasta. Myös toi-

mintaterapiamallien ja viitekehysten soveltuvuutta maahanmuuttaja-asiakkaiden kanssa työskenneltäessä olisi syytä tutkia enemmän.

Tutkielmamme voi auttaa toimintaterapeutteja luomaan kuvaa maahanmuuttajien kanssa tehtävästä toimintaterapiasta ja kehittämään omaa ammatillista osaamistaan kulttuurisesti pätevän toimintaterapian osalta. Tällaista tutkielmaa emme ole nähneet, ja siksi katsomme opinnäytetyömme olevan tarpeellinen kokonaiskuvan kartoittajana toimintaterapeuttien ammattikunnalle.

LÄHTEET

- Ahaa! Avaimia monikulttuuriseen kohtaamiseen 2006: Väestöliitto Kotipuu. Verkko-dokumentti. <<http://www.ahaa-avaimia.fi/neliapila/7.0.html>. Päivitetty 28.1.2008>. Luettu 10.3.2008.
- Algado, Salvador Simo – Gregori, Jose Maria Rodriguez – Egan, Mary 1997: Spirituality in a refugee camp. *Canadian Journal of Occupational Therapy* 64 (3). 138–145.
- Alitolppa-Niitamo, Anne 1993: *Kun kulttuurit kohtaavat*. Helsinki: Otava.
- Baptiste, Sue 2007: Occupation and spirituality from the perspective of Sue Baptiste. Teoksessa Townsend, Elizabeth A. – Polatajko Helene J.: *Enabling occupation II: Advancing an occupational therapy vision for health, well-being, & justice through occupation*. Ottawa: CAOT Publications ACE. 68–69.
- Chiang, Michael – Carlson, Glenys 2003: Occupational Therapy in Multicultural Context: Issues and Strategies. *British Journal of occupational therapy* 66 (12). 559–567.
- Christiansen, Charles – Townsend, Elizabeth 2004: *An Introduction to Occupation*. Teoksessa Christiansen, Charles H. – Townsend, Elizabeth A. (toim.): *Introduction to Occupation. The Art and Science of Living*. New Jersey: Prentice Hall. 1–27.
- Driver, Cathryn – Beltran, Ruth O. 1998: Impact of refugee trauma on children's occupational role as school students*. *Australian Occupational Therapy Journal* 45 (1). 23–38.
- Dyck, Isabel 1993: Health promotion, occupational therapy and multiculturalism: Lessons from research. *Canadian Journal of Occupational Therapy* 60 (3). 120–129.
- Dyck, Isabel 1992: Managing Chronic Illness: An Immigrant Woman's Acquisition and Use of Health Care Knowledge. *The American Journal of Occupational Therapy* 46 (8). 696–705.
- Eskola, Jari – Suoranta, Juha 2003: *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. 6.painos. Tampere: Vastapaino
- Fearing, Virgiana G. – Clark, Jo – Stanton, Sue 1998: *The Client-Centred occupational Therapy Process*. Teoksessa Law, Mary (toim.): *Client-Centred Occupational Therapy*. USA: SLACK Incorporated. 67–87.
- Forssten, Reetta – Korvensivu, Ritva 2007: Kaverivuorovaikutus monikulttuurisessa toimintaterapia ryhmässä. *Opinnäytetyö*. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia.
- Galheigo, Sandra Maria 2007: *Occupational Therapy and the Social Field*. Claryfying concepts and ideas. Teoksessa Kronenberg, Frank – Algado, Salvador, Simó – Pollard, Nick (toim.): *Occupational Therapy without Borders*. Learning from

Spirit of Survivors. Edinburgh – London – New York – Oxford – Philadelphia, St Louis – Sydney – Toronto: Elsevier Churchill Livingstone. 87–98.

Hagedorn, Rosemary 2000: Tools for Practice in Occupational Therapy. A Structured Approach to Core Skills and Processes. Edinburgh – London – New York – Oxford – Philadelphia – St Louis – Sydney – Toronto: Churchill Livingstone.

Helsingin sosiaalipalvelut 2006: Verkkoesite. <http://www.hel.fi/wps/wcm/resources/file/eb3866430c68f84/Hki_SosPalv_Suomi.pdf> Luettu 10.3.2008

Hirsjärvi, Sirkka – Remes, Pirkko – Sajavaara, Paula 2007: Tutki ja kirjoita. 13.painos. Keuruu: Otava

Hirsjärvi, Sirkka – Remes, Pirkko – Sajavaara, Paula 2008: Tutki ja kirjoita. 13.-14., osin uudistettu painos. Keuruu: Otava

Hirsjärvi, Sirkka – Hurme, Helena 2001: Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Holma, Tupu (toim.) 2003: Toimintaterapianimikkeistö. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

Holvikivi, Johanna – Kallonen, Terhi 1995: Toimiva ryhmä – todellisuus koetuksella. Teoksessa Holvikivi, Johanna (toim.): Toimintaterapia. Tie omatoimisuuteen. Saarijärvi. Gummerus: Kirjapaino Oy.

Iwama, Michael 2007: Culture and occupation from the perspective of Michael Iwama. Teoksessa Townsend, Elizabeth A. – Polatajko Helene J.: Enabling occupation II: Advancing an occupational therapy vision for health, well-being, & justice through occupation. Ottawa: CAOT Publications ACE. 74–76.

Joutsivuo, Timo (toim.) 2005: Mistä TOI on tullut. Suomalaisen toimintaterapian historia. Helsinki: Suomen toimintaterapeuttiliitto / Edita.

Karisto, Sari 2008. Helsingin kaupungin sosiaaliviraston maahanmuuttoyksikön päällikkö. Helsinki.

Khoo, Siew Wan – Renwick, Rebecca M. 1989: A Model of Human Occupation Perspective on the Mental Health of Immigrant Women in Canada. Occupational Therapy in Mental Health 9 (3). 31–49.

Kielhofner, Gary 2002: A Model of Human Occupation: Theory and Application. 3. painos. Philadelphia: Lippincott, Williams & Wilkins.

Kielhofner, Gary 2008: A Model of Human Occupation: Theory and Application. 4. painos. Philadelphia: Lippincott, Williams & Wilkins.

Kinébanian, Astrid – Stomph, Marjan 1992: Cross-Cultural Occupational Therapy: A Critical Reflection. The American Journal of Occupational Therapy 46 (8). 751–757.

Kronenberg, Frank – pollard, Nick 2007: Overcoming Occupational Apartheid. A Preliminary exploration of the political nature of occupational therapy. Teoksessa Kronenberg, Frank – Algado, Salvador Simó – Pollard, Nick (toim.): Occupa-

tional Therapy without Borders. Learning from Spirit of Survivors. Edinburgh – London – New York – Oxford – Philadelphia – St Louis – Sydney – Toronto: Elsevier Churchill Livingstone. 58–86.

- Kuula, Arja 2006: Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä. Gummerus.
- Laitinen, Tiina – Pöntinen, Soila-Maria 2006: Luova toimintaryhmä maahanmuuttajanaisten kotoutumisen tukena. Opinnäytetyö. Jyväskylä. Verkkodokumentti. <https://oa.doria.fi/bitstream/handle/10024/6287/TMP.objres.357.pdf?sequence=1> > Päivitetty 7.1.2007. Luettu 6.3.2009.
- Law, Mary – Mills, Jennifer 1998: Client-Centred Occupational Therapy. Teoksessa Law, Mary (toim.): Client-Centred Occupational Therapy. USA: SLACK Incorporated. 1–18.
- Law, Mary – Polatajko, Helen – Baptiste, Sue – Townsend, Elizabeth 2002: Core Concepts of Occupational Therapy. Teoksessa Townsend, Elizabeth (toim.): Enabling Occupation: An Occupational Therapy Perspective. Ottawa: CAOT Publications ACE. 29–56.
- Letts, Lori – Rigby, Patty – Steward, Debra 2003: Using Environments to Enable Occupational Performance. USA: SLACK Incorporated.
- Luukko-Harju, Anne-Mari 2009: Toimintaterapeutti. Resiinafysio. Helsinki. Haastattelu 9.2.
- Maahanmuuttoyksikkö: Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. <http://www.hel.fi/wps/portal/Sosiaalivirasto/Artikkeli?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/fi/Sosiaalivirasto/Aikuisten+palvelut/Maahanmuuttajien+palvelut/Maahanmuuttoyksikk%C3%B6/maahanmuuttoyksikko_4 luettu 10.3.2008 > Päivitetty 4.7.2006. Luettu 10.3.2008
- Martins, Vanessa – Reid, Denise 2007: New-immigrant women in urban Canada: insights into occupation and sociocultural context. Occupational Therapy International 14 (4). 203-220.
- Messula, Anne 2009: Vastaava toimintaterapeutti. Helsingin kaupungin terveystieteiden keskuksen Malmin psykiatrian poliklinikka. Helsinki. Haastattelu.13.2
- Mustamaa, Heli – Pölkki, Kati 2006: Ikääntyneiden monikulttuurinen ryhmätoiminta. Opinnäytetyö. Jyväskylä. Verkkodokumentti. <<https://oa.doria.fi/bitstream/handle/10024/6289/TMP.objres.278.pdf?sequence=1>> Luettu 31.3.2008
- Nayar, Shoba – Hocking, Clare – Wilson, Jan 2007: An Occupational Perspective of Migrant Mental Health: Indian Women's Adjustment to Living in New Zealand. British Journal of Occupational Therapy 70 (1). 16–23.
- Opetusministeriö 2006: Ammattikorkeakoulusta terveydenhuoltoon –Koulutuksesta valmistuvien ammatillinen osaaminen, keskeiset opinnot ja vähimmäisopinnot. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2006:24. <<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2006/liitteet/tr24.pdf?lang=fi>> Luettu 18.10.2008

- Piiparinen, Eija 2009: Johtava sosiaalityöntekijä. Helsingin kaupungin sosiaaliviraston maahanmuuttoyksikkö. Helsinki. Haastattelu. 4.2.
- Polatajko, Helene J. – Davis, Jane – Stewart, Deb – Cantin, Noémi – Amboroso, Bice – Purdie, Lisa – Zimmerman, Daniel 2007: Specifying the domain of concern: Occupation as core. Teoksessa Townsend, Elizabeth A. – Polatajko Helene J.: Enabling occupation II: Advancing an occupational therapy vision for health, well-being, & justice through occupation. Ottawa: CAOT Publications ACE. 13–36.
- Ringby, Patty – Huggins, Lorrie 2003: Enabling Young Children to Play by Creating Supportive Play Environments. Teoksessa Letts, Lori – Rigby, Patty – Steward, Debra: Using Environments to Enable Occupational Performance. USA: SLACK Incorporated. 170.
- Rigby, Patty – Letts, Lori 2003: Environment and Occupational Performance: Theoretical Considerations. Teoksessa Letts, Lori – Rigby, Patty – Steward, Debra: Using Environments to Enable Occupational Performance. USA: SLACK Incorporated. 17–32.
- Salo-Chydenius, Sisko 1992: Toimintaterapia mielenterveystyössä. Helsinki. Valtion painatuskeskus.
- Sisäasiainministeriö 2009: Maahanmuuttajien työllistyminen ja kannustinloukut. Selvitysmiehen raportti. Sisäasiainministeriön julkaisuja 2/2009. Sisäasiainministeriö.
- Sisäasiainministeriön tiedote 2008: Kotouttamisselonteko: Monipuoliset tarpeet huomioidava kotouttamisen toimeenpanossa. <<http://www.intermin.fi/intermin/bulletin.nsf/HeadlinesLinked/2B223532E0A63F65C22574D60041E947>> Luettu 6.10.2008
- Smith, Helen Claire 2005: “Feel the Fear and Do it Anyway”:* Meeting the Occupational Needs of Refugee and People Seeking Asylum. *British Journal of Occupational Therapy* 68 (10). 474–476.
- Spadone, Richrad A. 1992: Internal-External Control and Temporal Orientation Among Southeast Asians and White Americans. *The American Journal of Occupational Therapy* 46 (8). 713–719.
- Stadnyk, Robin 2007: Occupational justice and injustice from the perspective of Robin Stadnyk. Teoksessa Townsend, Elizabeth A. – Polatajko Helene J.: Enabling occupation II: Advancing an occupational therapy vision for health, well-being, & justice through occupation. Ottawa: CAOT Publications ACE. 80–82.
- Steindl, Chirstine – Winding, Karen – Runge, Ulla 2008: Occupation an Participation in Everyday Life: Women’s Experiences of an Austrian Refugee Camp. *Journal of Occupational Science* 15 (1). 36-42.
- Suarez-Balcazar, Yolanda – Martinez, Louise I. – Casas-Byots, Clemencia 2005: A Participatory Action Research Approach for Identifying Health Service Needs of Hispanic Immigrants: Implications for Occupational Therapy. *Occupational Therapy in Health Care* 19 (1/2). 145–163.
- Sundell, Päivi 2008: Terveysthuollon konsultti. Helsingin kaupungin sosiaaliviraston maahanmuuttoyksikkö. Helsinki. Haastattelu 19.2.

- Sundell, Päivi 2009: Terveysthuollon konsultti. Helsingin kaupungin sosiaaliviraston maahanmuuttoyksikkö. Helsinki. Haastattelu 4.2.
- Trenthman, Barry – Cockburn, Lynn 2007: Participatory Action Research: creating new knowledge and opportunities for occupational engagement. Teoksessa Kronenberg, Frank – Algado, Salvador Simó – Pollard, Nick: Occupational Therapy without Borders. Learning from Spirit of Survivors. Edinburgh – London – New York – Oxford – Philadelphia – St Louis – Sydney – Toronto: Elsevier Churchill Livingstone. 440–453.
- Townsend, Elizabeth – Wilcock, Ann 2004: Occupational Justice. Teoksessa Christiansen, Charles H. – Townsend, Elizabeth A. (toim.): Introduction to Occupation. The Art and Science of Living. New Jersey: Prentice Hall. 243–273.
- Tuomi, Jouni – Sarajärvi, Anneli 2004: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Turunen, Minna 2009: Vastaava toimintaterapeutti. Resiinafyysio. Helsinki. Haastattelu. 9.2.
- Unruh Anita M. – Versnel, Joan – Kerr, Natasha 2004: Spirituality in the Context of Occupation: A Theory to Practice Application. Teoksessa Molineux, Matthew (toim.): Occupation for occupational therapists. Oxford – Malden – Carlton: Blackwell Publishing. 32–45.
- YLE uutiset 2009a: Arajärvi haluaa maahanmuuttajille nopeasti kielikoulutusta. Yleisradio. Verkkodokumentti.
- YLE uutiset 2009b: Aamu-tv:n uutiset 23.1.2009. Yleisradio.
- Whiteford, Gail Elizabeth 2005: Understanding the occupational deprivation of refugees: A case study from Kosovo. Canadian Journal of Occupational Therapy 72 (2). 78–88.
- Whiteford, Gail Elizabeth 2007: Occupational Issues of Refugee. Teoksessa Molineux, Matthew (toim.): Occupation for occupational therapist. 3.painos. Englanti, USA, Australia: Blackwell Publishing. 183–199.
- Wood, Wendy – Hooper, Barb – Womack, Jennifer 2007: Reflections on Occupational Justice as a subtext of Occupation-centered education. Teoksessa Kronenberg, Frank – Algado, Salvador Simó – Pollard, Nick (toim.): Occupational Therapy without Borders. Learning from Spirit of Survivors. Edinburgh, London, New York, Oxford, Philadelphia, St Louis, Sydney, Toronto: Elsevier Churchill Livingstone. 380.

KIRJALLISEN AINEISTON ARTIKKELITAUUKKO

ARTIKKELIT tekijä(t), julkaisuvuosi: artikkelin nimi. Lehden nimi.	Artikkelissa mainitut maat, joissa tutkimusta on tehty	Maahanmuut- tajien alkuperäinen kotimaa
Algado, Salvador Simo – Gregori, Jose Maria Rodriguez – Egan, Mary 1997: Spirituality in a refugee camp. Canadian Journal of Occupational Therapy 64 (3). 138–145.	Meksiko	Guatemala
Chiang, Michael – Carlson, Glenys 2003: Occupational Therapy in Multicultural Context: Issues and Strategies. British Journal of occupational therapy 66 (12). 559–567.	Australia, Skotlanti Iso-Britannia Kanada Yhdysvallat	Intia, Vietnam, Väliamerikka, Thaimaa, Afrikka Kambodža
Driver, Cathryn – Beltran, Ruth O. 1998: Impact of refugee trauma on children's occupational role as school students*. Australian Occupational Therapy Journal 45 (1). 23–38.	Australia	Irak, Libanon Bosnia El Salvador
Dyck, Isabel 1992: Managing Chronic Illness: An Immigrant Woman's Acquisition and Use of Health Care Knowledge. The American Journal of Occupational Therapy 46 (8). 696–705.	Kanada	Kiina
Dyck, Isabel 1993: Health promotion, occupational therapy and multiculturalism: Lessons from research. Canadian Journal of Occupational Therapy 60 (3). 120–129.	Kanada	Intia
Katz, Noomi – Kizony, Rachel – Parush, Shula 2002: Visuomotor Organization and Thinking Operations Performance of School-Age Ethiopian, Bedouin, and Mainstream Israeli Children. The Occupational Therapy Journal of Research 22 (1). 34–43.	Israel	Etiopia
Khoo, Siew Wan – Renwick, Rebecca M. 1989: A Model of Human Occupation Perspective on the Mental Health of Immigrant Women in Canada. Occupational Therapy in Mental Health 9 (3). 31–49.	Kanada	ei erikseen mainittu
Kinébanian, Astrid – Stomph, Marjan 1992: Cross-Cultural Occupational Therapy: A Critical Reflection. The American Journal of Occupational Therapy 46 (8). 751–757.	Hollanti	Turkki Marokko
Martins, Vanessa – Reid, Denise 2007: New-immigrant women in urban Canada: insights into occupation and sociocultural context. Occupational Therapy International 14 (4). 203–220.	Kanada	Sri Lanka Pakistan Bangladesh Nepal
Nayar, Shoba – Hocking, Clare – Wilson, Jan 2007: An Occupational Perspective of Migrant Mental Health: Indian Women's Adjustment to Living in New Zealand. British Journal of Occupational Therapy 70 (1). 16–23.	Uusi-seelanti	Intia
Smith, Helen Claire 2005: "Feel the Fear and Do it Anyway":* Meeting the Occupational Needs of Refugee and People Seeking Asylum. British Journal of Occupational Therapy 68 (10). 474–476.	Englanti	
Spadone, Richrad A. 1992: Internal-External Control and Temporal Orientation Among Southeast Asians and White Americans. The American Journal of Occupational Therapy 46 (8). 713–719.	Yhdysvallat	Thaimaa Kambodža
Steindl, Christine – Winding, Karen – Runge, Ulla 2008: Occupation and Participation in Everyday Life: Women's Experiences of an Austrian Refugee Camp. Journal of Occupational Science 15 (1). 36–42.	Itävalta	Georgia Venäjä Azerbaitsan
Suarez-Balcazar, Yolanda – Martinez, Louise I. – Casas-Byots, Clemencia 2005: A Participatory Action Research Approach for Identifying Health Service Needs of Hispanic Immigrants: Implications for Occupational Therapy. Occupational Therapy in Health Care 19 (1/2). 145–163.	Yhdysvallat	Espanja
Whiteford, Gail Elizabeth 2005: Understanding the occupational deprivation of refugees: A case study from Kosovo. Canadian Journal of Occupational Therapy 72 (2). 78–88.	Australia	Kosovo
Whiteford, Gail 2007: Artistry of the Everyday: Connection, Continuity and Context. Journal of Occupational Science 14 (2). 77–81.	Australia	Kosovo

ESIMERKKI ANALYYSITÄULUKOSTA

Nayar, Shoba – Hocking, Clare – Wilson, Jan 2007: An Occupational perspective of migrant Mental Health: Indian Womens` s Adjustment to living in New Zealand

TOIMINTAAN LIITTYVÄT ASIAT

HELPOTTAVAT JA EDISTÄVÄT SOPEUTUMISTA

Artikkelin ilmaus	pelkistettytaso	Asiakaslähtöisyys	Toiminnan analysointi ja terapeuttisen toiminnan valinta	Toiminta-terapiaprosessi
Toiminta ratkaiseva tekijä maahanmuuttajan terveydelle.	toiminnan merkitys hyvinvoinnille		X	
Kulttuuristen tapojen sisällyttäminen päivittäiseen toimintaan.	perinteiset tavat toimia		X	
Tyydyttävä ja sosiaalisesti hyväksyttävä toiminta tukee hyvinvointia.			X	
Selviytymiseen naiset valitsivat tuttuja toimintoja.	tutut toiminnot	X	X	
Oman kulttuurin traditioiden ylläpitäminen loi turvallisuuden tunnetta.	perinteiden ja kulttuurin ylläpitäminen	X	X	
”Haluan edelleen syödä käsin”	tuttujen tapojen jatkaminen		X	X
Naiset tutkivat aktiivisesti yhteisöä.	halu tutustua uuteen ympäristöön	X		
Yrittivät ja kokeilivat uusia toimintoja.	uudet toimintatavat		X	X
Muuttivat aikaisempia toimintatapoja.	toimintatapojen muuttaminen.		X	
Tuntemattomien toimintojen opetteleminen saa aikaan pätevyyden tunnetta.	pätevyyden tunteen saavuttaminen		X	
Naiset käyttivät ystäviä ja perhettä uusien toimintatapojen opettelussa.	sosiaalisen ympäristön tuki		X	
”Elämä Uudessa - Seelannissa antaa mahdollisuuden muotoilla toimintaansa tekemiensä valintojen kautta.”	omat valinnat valinnan vapaus		X	
Naiset voivat valikoida mitä kulttuurisia	kulttuurin säilyttäminen,		X	

toimintoja tai näkökantoja haluavat säilyttää intialaisesta kulttuurista.	oma valinta			
”Pätevyyden tunteen saavuttaminen tarjoaa mahdollisuuden kuulua johonkin.”	Pätevyyden tunne Kuuluminen johonkin		X	
Yksilön aktiivisuus			X	

VAIKEUTTAVAT SOPEUTUMISTA

Artikkelin ilmaus	Pelkistys	Asiakaslähtöisyys	Toiminnan analysointi ja terapeutin toiminnan valinta	Toiminta-terapiaprosessi
Toiminta voi olla epämiellyttävää, vierasta, voimia vievää ja antaa epäpätevyyden tunnetta ja turhautuneisuutta.	vieraat toiminnot		X	
Maahanmuuttajien toiminnallinen suoriutuminen ja hyvinvointi voivat olla valtavasti häiriintyneet.	toiminnallinen suoriutuminen	X	X	
Maahanmuutto häiritsee toiminnallisia rooleja.	muutokset rooleissa	X		
Maahanmuutto häiritsee totuttujen tapojen käyttöä toiminnoissa.	vaikeus vanhantavan mukaiseen toimintaan	X	X	
”Veitset ja haarukat tuntuvat hieman epämiellyttäviltä.”	uudet ja vieraat esineet	X	X	X

TOIMINTATERAPIA

Artikkelin ilmaus	Pelkistys	Asiakaslähtöisyys	Toiminnan analysointi ja terapeutin toim. valinta	Toiminta-terapiaprosessi
Tuttujen toimintojen tekeminen vieraassa ympäristössä.	tuttujen tapojen mahdollistaminen			X
Tervettä edistävän elämäntavan edistäminen.	hyvinvoinnin edistäminen			X
Yksilö, ympäristö ja toiminta ovat keskeisiä huolenaiheita toimintaterapiassa ja toimintaterapian tutkimuksessa.	yksilö, ympäristö ja toiminta keskeisiä huolenaiheita.			X
Perinteisellä tavalla kotitöiden tekemistä	perinteisten tapojen ylläpitäminen		X	X
Luoda rutiineja ja olla muutoksessa mukana.	rutiinien rakentaminen			X
Yhdessä tekemällä, tukea	osallistumisen			X

LIITE 2
3 (7)

antamalla rohkaista osallistumaan lähihehkyksensä ulkopuolelle.	mahdollistaminen yhdessä tekeminen			
Avoin kommunikaatio maahanmuuttajan arvot huomioiden.	kommunikaatio asiakkaan arvot			X
Jatkaa tukea ja rohkaisua, kunnes apua ei enää tarvita uudessa ympäristössä.	jatkuvan tuen tarjoaminen			X
Maahanmuuttajien sitouttaminen arkipäivän toimintoihin tukee Uusien asioiden tekemistä ja tukee itsetuntoa sekä hyvinvointia.	arjen toimintojen mahdollistaminen		X	X
Yhteisöön kuulumisen lisääminen	osallistuminen			X
Asiakkaan pätevyden tunteen lisääminen.	toiminnallinen pätevyys			X
Samana toiminnan toistaminen samassa ympäristössä -> tavat muodostuvat.	toiminnan toistaminen			X
Löytää tapoja tukea perinteisiä toimintatapoja.	perinteisten tapojen mahdollistaminen		X	
Juhlia onnistumista ja saavutuksia (huom ! kulttuurin tavat)	onnistumisen huomioiminen			X
Uusiin toimintaympäristöihin ja toimintoihin tutustuminen.	uudet toimintatavat		X	X
Tukiryhmien etsiminen.	sosiaalisen verkoston luominen			X
stressin vähentäminen				X
Asiakkaan tarinan kuunteleminen.	narratiivi		X	
TOIMINTATERAPEUTTI	Pelkistys	Asiakaslähtöisyys	Toiminnan analysointi ja terapeutin toim. valinta	Toimintaterapiaprosessi
Tietämys asiakkaiden kulttuurisista uskomuksista on välttämätön perusta kulttuurisesti pätevälle ammatinharjoittamiselle ja asiakkaan kanssa vuorovaikutuksessa ollessa.	kulttuurin tunteminen	X		X
Ammatinharjoittaja saattaa tarvita tietoa paikallisista palveluista esim. autokorjaamoista	tiedot palveluista			X

voidakseen auttaa maahanmuuttajaa.				
Tunnistaa asiakkaan tuoma kulttuuriperintö ja näin ennustaa millaisia ongelmia voi olla edessä vertaamalla niitä paikallisen väen arvoihin ja uskomuksiin.	terapeutin omat arvot ja kulttuurin tunteminen	X		X

ASIAKAS

Artikkelin ilmaus	Pelkistys	Asiakaslähtöisyys	Toiminnan analysointi ja terapeutin toim. valinta	Toiminta-terapiaprosessi
Paikallisten asukkaiden yleiset käytännöt ovat ristiriidassa maahanmuuttajien arvoihin ja uskomuksiin nähden.	ristiriidat arvoissa	X		
Maahanmuuttajat kohtaavat suuria muutoksia elämäntilanteessa, työtilanteessa, kielivaikeuksissa,	muutokset elämässä	X		
Maahanmuuttajilla on vaikeus hahmottaa itsensä pätevinä yksilöinä.	epäpätevyyden tunne	X		
Maahanmuuttajat tuovat kulttuuriperintönsä mukanaan.	perinteet	X		
Sosiaalisesti paheksuttava toiminta stressaa maahanmuuttajan arvosteemiä.	arvot	X		
Kulttuurin erikoistoiminnot ja rituaalit ovat muodostuneet läpi sukupolvien, ja muotoilleet ihmisen identiteettiä	identiteetin muodostuminen	X		
Oman kulttuurin arvot eivät kohtaa uuden kulttuurin arvoja (esim. shortsien pitäminen).	erilaiset arvot	X		
Vaatii arvojen, tapojen, ja itsestään selvien asioiden mukauttamista ja sopeuttamista.	mukautuminen	X		
Uudet toiminnot epämukavia ja aikaa vieviä.	uudet toiminnot	X		
Sosiaalisen identiteetin heikentyminen	identiteetin muutos	X		

Kaikki on uutta.	muutokset	X		
Kaikki tuntematonta		X		
Yrittää selvittää uusia asioita.	yrittää selvittää	X		
Pysyvissä ympäristössä toimiminen lisää pätevyyden tunnetta.	pätevyyden tunne	X		
Pikkuhiljaa muokataan käyttäytymistä.	sopeutuminen	X		
Yhteiskunnan tutkiminen pikkuhiljaa enemmän.	sopeutuminen	X		X
Uusien toimintojen yrittäminen	uudet toiminnot			X
Valinnan vapaus mitä omasta kulttuurista säilyttää.	perinteet, kulttuuri	X		
Tulevaisuuteen suuntaaminen.	selviytymiskeino			X
Maahanmuutto voi olla stressaava tilanne	stressi	X		

MIKSI TULLUT TERAPIAAN				
Mielenterveydelliset ongelmat	mielenterveys			

YMPÄRISTÖ

AIKAISEMPI YMPÄRISTÖ

Artikkelin ilmaus	Pelkistys	Asiakaslähtöisyys	Toiminnan analysointi ja terapeutin toiminnan valinta	Toiminta-terapiaprosessi
Tutut rutiinit ja tavat	rutiinit	X		
paikkojen tutuus	paikat	X		
Tietää, missä esineet ovat	objektit, esineet	X		
Yhteisöllinen kulttuuri	kulttuuri	X		
Syö käsin ja oikealla kädellä.	kulttuuri	X		
Joku siivoaa puolesta	kulttuuri	X		

TEKIJÄT, JOTKA MAHDOLLISTAVAT TAI EDISTÄVÄT TOIMINTAA

Artikkelin ilmaus	Pelkistys	Asiakaslähtöisyys	Toiminnan analysointi ja terapeutin toiminnan valinta	Toiminta-terapiaprosessi
Löytää lähiympäristöstä paikat joissa toimia minimaalisella stressillä.	tutut paikat			X
Samojen bussireittien ja ostospaikkojen käyttäminen harkitusti.	toistuvuus			X

Johdonmukainen ympäristö tukee pätevyyden tunnetta toiminnan aikana, joka lisää hyvinvointia.	ympäristön johdonmukaisuus		X	X
”Vapauden tunne, voi kuljeskella ympäriinsä vaikka sortseissa”.	vapaus	X		X
Ympäristön tullessa tutuksi, se auttaa tekemään enemmän ja antaa mahdollisuuksia kaikilla elämän tahoilla.	tuttu ympäristö mahdollistaa enemmän.			X
Paremmat uramahdollisuudet Uudessa-Seelannissa.	työ			X
Ystävät ja perheenjäsenet	sosiaalinen ympäristö			X
Paljon mahdollisuuksia.	ympäristön mahdollisuudet			X
Pysyvä ympäristö				X

TEKIJÄT, JOTKA ESTÄVÄT TAI EHKÄISEVÄT TOIMINTAA

Artikkelin ilmaus	Pelkistys	Asiakaslähtöisyys	Toiminnan analysointi ja terapeutin toiminnan valinta	Toimintaterapiaprosessi
Uusi ympäristö ei mahdollisesti tarjoa tarvittavia välineitä tai tiloja toiminnalle, jolloin toiminta estyy.	toiminnan mahdollistavat tekijät			X
Kotiympäristön jättäminen on riski jättää taakseen myös tutut rutiinit.	rutiinien muuttuminen	X		X
Länsimainen yhteiskunta ja ympäristölliset erot valtavia.	ympäristön muutokset			X
ei tiedä missä toimitaan.	vieras ympäristö			X
ei tiedä, miltä oma toiminta näyttää muista.	käyttäytymisnormit	X		X
sosiaalisen tuen merkitys.	sosiaalinen ympäristö	X		X
Ei tiedä onko toiminnot sosiaalisesti hyväksytyjä.	käyttäytymisnormit	X		X
Ympäriällä olevilla ihmisillä ei ole tietoa intialaisen kulttuurin tavoista.	muut ihmiset eivät tunne toisen kulttuuria			X

SOPEUTUMINEN NYKYISEEN YMPÄRISTÖÖN

Artikkelin ilmaus	Pelkistys	Asiakaslähtöisyys	Toiminnan analysointi ja terapeutin toiminnan valinta	Toimintaterapiaprosessi
Vaatii yksilöltä taistelua	sopeutuminen	X		

uuteen ympäristöön sopeutumisessa, toiminta voi olla epämiellyttävää, vierasta, voimia vievää ja antaa epäpätevyyden tunnetta ja turhautuneisuutta.				
Ympäristön, toiminnan ja henkilön yhteen sopivuus.	sopeutuminen	X	X	
Sosiaalisesti hyväksytyjen toimintojen sisäistäminen.	sopeutuminen	X		X
uuden kulttuurin ymmärtäminen.	sopeutuminen	X		
uuden ympäristön oppiminen	sopeutuminen	X		X
Ympäröivän ympäristön tutuksi tuleminen.	sopeutuminen	X		X

- **Teoriana Inhimillisen toiminnan malli pohjana**
- Intialaiset vasta Uuteen-Seelantiin muuttaneet naiset
- Puolistrukturoidut haastattelut, kirjoitetaan myös tutkimusmetodista.

HAASTATTELURUNKO Anne-Mari Luukko-Harju ja Minna Turunen

TEEMAHAASTATTELU 9.2.2009/ Toimintaterapeutti Anne-Mari Luukko-harju ja vastaava toimintaterapeutti Minna Turunen

Minkälaisia ovat yleisimmät syyt maahanmuuttajalapsilla, joihin haetaan apua toimintaterapiasta?

Millaiset menetelmät olet kokenut hyviksi maahanmuuttajalasten kanssa toimiessasi?

Kuinka lapsen kulttuuritausta vaikuttaa toimintaterapiaprosessissa esimerkiksi toimintojen ja menetelmien valitsemisessa? Voisitko kertoa muutaman esimerkin?

Kuinka maahanmuuttajalapsen perhe vaikuttaa terapian suunnittelussa, onko jotain erityistä mitä tulisi mielestäsi huomioida?

Minkälaisia asioita mielestäsi tulee huomioida asiakaslähtöisessä toimintaterapiassa maahanmuuttaja-asiakkaiden kanssa?

Oletko havainnut ristiriitoja tai puutteita toimintaterapian viitekehyksissä ja malleissa työskennellessäsi eri kulttuurista tulleiden asiakkaiden kanssa?

Minkälaista osaamista mielestäsi toimintaterapeutilta vaaditaan maahanmuuttaja-asiakkaan kanssa työskentelemisessä?

Minkälaisia ominaisuuksia toimintaterapeutilla tulisi mielestäsi olla kun hän työskentelee maahanmuuttaja-asiakkaan kanssa?

Onko sinulla jotain muuta lisättävää haastatteluaiheeseen liittyen, jota ei haastattelukysymyksissä ole tullut esiin?

HAASTATTELURUNKO Anne Messula

TEEMAHAASTATTELU 13.2.2009/ Vastaava toimintaterapeutti Anne Messula

Mitkä ovat yleisimpiä syitä maahanmuuttajilla, joihin haetaan apua toimintaterapiasta?

Minkälaisia menetelmiä olet kokenut hyväksi maahanmuuttaja-asiakkaiden kanssa toimiessasi?

Kuinka asiakkaan kulttuuritausta, arvot ja uskomukset vaikuttavat toimintaterapiaprosessissa? Voisitko kertoa pari esimerkkiä?

Minkälaisia asioita mielestäsi tulee huomioida asiakaslähtöisessä toimintaterapiassa maahanmuuttaja-asiakkaiden kanssa?

Oletko havainnut ristiriitoja tai puutteita toimintaterapian viitekehyksissä ja malleissa työskennellessäsi eri kulttuurista tulleiden asiakkaiden kanssa?

Miten asiakkaiden toimintaan on vaikuttanut ympäristön vaihtuminen maahanmuuton myötä? Ympäristöllä tarkoitamme fyysistä, sosiaalista, taloudellista ja yhteiskunnallista ympäristöä?

Millä eri tavoin asiakkaat ovat kokeneet Suomalaisen yhteiskunnan ja sen normit?

Minkälaiset toiminnot auttavat mielestäsi parhaiten maahanmuuttajan sopeutumista Suomeen?

Mitä terapiasuhteen luomisessa on erityisesti huomioitava maahanmuuttaja-asiakkaan kanssa työskennellessä?

Minkälaista osaamista mielestäsi toimintaterapeutilta vaaditaan maahanmuuttaja-asiakkaan kanssa työskentelemisessä?

Minkälaisia ominaisuuksia toimintaterapeutilla tulisi mielestäsi olla kun hän työskentelee maahanmuuttaja-asiakkaan kanssa?

Mikä voisi mielestäsi olla toimintaterapian rooli maahanmuuttajatyössä?

Onko sinulla jotain muuta lisättävää haastatteluaiheeseen liittyen, jota ei haastattelukysymyksissä ole tullut esiin?